

OnzeTaal

5

2013

Thema: hoe spreken de
nieuwe koning en koningin?

Met onder meer:

Willem-Alexander in de media
en als redenaar

Elf jaar later: het Nederlands
van Máxima

Raamweg 1a

2596 HL Den Haag

telefoon: 070 - 356 12 20

fax: 070 - 392 49 08

e-mail: info@onzetaal.nl

Voor adreswijzigingen,
aanmeldingen en dergelijke:
administratie@onzetaal.nl

**Taaladviesdienst: 0900 - 345 45 85,
van 10.00 tot 12.30 en van 14.00
tot 15.30 uur (€ 0,80 per minuut);
e-mail: taaladvies@onzetaal.nl**

Onze Taal op internet:

www.onzetaal.nl

(webredacteur: Raymond Noë)

Twitter: @onzetaal

Facebook: www.facebook.nl/onzetaal

Taalpost en TLPST

Zie www.taalpost.nl; redactie:

Erik Dams en Marc van Oostendorp

Woordpost en Woordspot

Zie www.woordpost.nl en

www.woordspot.nl;

redactie: Taaladviesdienst

Het Genootschap Onze Taal (opgericht in 1931) stelt zich ten doel het verantwoord gebruik van de Nederlandse taal te bevorderen en aan hen die haar gebruiken meer begrip en kennis daarvan bij te brengen. Het maandblad *Onze Taal* (oplage 31.000) wil op prettig leesbare en taalkundig verantwoorde wijze inzicht geven in alle zaken die het taalgebruik betreffen. De bijdragen in het tijdschrift weerspiegelen niet noodzakelijk de mening van de redactie.

Voor het overnemen van artikelen is toestemming van de redactie nodig. De redactie betracht altijd de grootst mogelijke zorgvuldigheid bij het regelen van overnamerechten van illustraties e.d. Wie toch meent zekere aanspraken te kunnen maken, verzoeken wij contact op te nemen met de redactie.

Redactie

Saskia Aukema

Peter-Arno Coppen

Jaap de Jong

Peter Smulders

Kees van der Zwan

Bureauredactie

Saskia Aukema

Laurien Boekhoff-Talsma

Raymond Noë

Kees van der Zwan (eindredactie)

Vaste medewerkers

René Appel, Mariëtte Baarda, Hans

Beelen, Ton den Boon, Aaf Brandt

Corstius, Frank Dam, Gaston Dorren,

Jan Erik Grezel, Joop van der Horst, Frank

Jansen, Hein de Kort, Jan Kuitenbrouwer,

Berthold van Maris, Guus Middag, Marc

van Oostendorp, Riemer Reinsma, Ewoud

Sanders, Nicoline van der Sijs, Matthijs

Sluiter, Arjen van Veelen

Directie

drs. P.H.M. Smulders

Administratie

Heleen Bücker

Leonie Flipsen

Liane Pagie

Taaladviesdienst

Roos de Bruyn

Rutger Kiezebrink

Jaco de Kraker

Tamara Mewe

Lydeke Roos

Wouter van Wingerden

Vaste adviseurs

Lexicografie en woordgeschiedenis:

Ton den Boon, Ewoud Sanders; taal-

verandering: Joop van der Horst;

etymologie: Marlies Philippa, Nicoline

van der Sijs; woordenboeken en idioom:

Riemer Reinsma.

Bestuur Genootschap Onze Taal

mr. G.C. (Gert) Haverkate, voorzitter

drs. L. (Leo) Voogt, vicevoorzitter

drs. E.H.M. (Els) Goossens, secretaris

drs. M.A. (Margot) Scheltema, penning-

meester

dr. E.H.C. (Els) Elffers, prof. dr. C.J.M.

(Carel) Jansen, mr. drs. L. (Bert) Jongsma,

lic. M. (Martine) Tanghe, drs. A.J.A. (Alof)

Wiechmann

Onze Taal verschijnt tienmaal per jaar, met een dubbelnummer in februari/maart en juli/augustus.

Prijs los nummer € 6,-.

Lidmaatschap (inclusief abonnement) voor Nederland, België, Suriname, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten € 34,50 per jaar; buitenland binnen Europa € 47,- (priority € 49,-); buitenland buiten Europa € 57,- per jaar.

Digitale *Onze Taal* € 34,50; in combinatie met 'papier' abonnement € 15,50.

Prijs collectief abonnement: op aanvraag.

Opzegging van het lidmaatschap dient te geschieden vóór 1 november; het eindigt dan op 31 december.

Prijs voor CJP-houders € 29,- per jaar;

opgave voor CJP'ers uitsluitend aan

Stichting CJP, Postbus 3572, 1001 AJ

Amsterdam of via www.cjpdeals.nl.

Voor mensen met een leeshandicap is *Onze Taal* ook in elektronische vorm beschikbaar. Inlichtingen bij Dedicon:

0486 - 486 486. *Onze Taal* wordt in

elektronische vorm voor brailleschrift

beschikbaar gesteld door de CBB.

Inlichtingen: 0341 - 56 54 77.

Vormgeving: Manifesta, Rotterdam

(Karin Nas-Verheijen)

Druk: Senefelder Misset, Doetinchem

ISSN 0165-7828

“

Natuurlijk was ik geschrokken
door alle commotie, want uiteindelijk
ik wou echt Nederland
een groot compliment maken.

”

Thema: de taal van de nieuwe koning en koningin

112 Marc van Oostendorp

Gewoon fantastisch

Het taalgebruik van Willem-Alexander

115 Jaap de Jong

Van watermanager tot spraakwaterval?

Willem-Alexanders toespraken

118 René Appel

Thuis in onze taal

Elf jaar later: het Nederlands van Máxima

En:

120 Oranjewoorden bij de troonswisseling

121 Van Aaf tot z: Koningsdag

126 Jaap Toorenaar

Fratsen, potti en verschillig

Onvergetelijke woorden in de reclame

128 Jacco Snoeijer

'Aan gerekwireerde mijn exploit doende'

Taal in het werk [16]: de deurwaarder

En verder

131 Jaarvergadering Onze Taal

132 Nieuws over Onze Taal

Rubrieken en series

122 **Reacties:** termen voor alleenstaanden; *in of op* bij plaatsnamen; spreekwoorden over vrouwen; *t* aan het eind van een woord plakken; géén waterpomptang; Vlaams idioom

123 **Iktonaire:** **plop**

124 **Gaten in de taal:** 'Net was-ie nog stuk!'; slechte slaap door elektronica

125 **Vraag en antwoord:** *Koningsdag* en *Koninginnedag*; *troonswisseling/kroonswisseling*; koninklijke titulatuur; *de kroon spannen*; *Eerste(-)Kamer(-)voorzitter*

130 **Woordsprong:** zout

131 **Raarwoord:** *stofduivel*

132 **Taaltest**

132 **Taalpuzzel**

133 **Horstlog:** geen spellingveranderingen

133 **Toen in ...** mei 1947: volkstelling

134 **Aanbiedingen voor lezers**

137 **Zong:** 'Miranda Holdersma'

138 **Klassewerk**

139 **Taalergernissen**

139 **Gesignaleerd**

140 **Tamtam:** taalnieuws

141 **Hom of kuit:** moeten leerlingen accentloos Engels leren?

142 **InZicht:** *Fryslân*, en andere nieuwe taalboeken

143 **Lezer**

144 **Ruggespraak**

De taal van de nieuwe koning en koningin

Als Beatrix de troon verlaten heeft, zullen we haar karakteristieke Nederlands veel minder horen. Wat komt ervoor in de plaats? Hoe klinkt koning Willem-Alexander als hij ons toesprekt? En als hij optreedt in de media? En hoe staat het met het Nederlands van koningin Máxima? Is ze inmiddels al helemaal thuis in onze taal?

In dit nummer staan we er uitvoerig bij stil – bij de taal van de nieuwe koning en koningin.

Gewoon fantastisch

Het taalgebruik van Willem-Alexander

De aanstaande troonswisseling zal ook leiden tot een kleine taalverandering. Het bijzondere koninginnen-Nederlands, met die aparte uitspraak van de z en de s, zal plaatsmaken voor een gewonere taal, met zelfs een scheutje plat Haags erin. Bovenal is de taal van Willem-Alexander de taal van zijn generatiegenoten.

Marc van Oostendorp

Koning Willem-Alexander is gecharmeerd van het woord *gewoon*. Het is geen stopwoordje – hij zegt het niet zó vaak dat het de luisteraar stoort – maar hij laat het tijdens vraaggesprekken vaak vallen. “Het is gewoon het genieten van het samen-zijn,” zei hij een paar jaar geleden toen een journalist vroeg wat het huwelijk voor hem betekende, “en de functie die we samen mogen vervullen maakt ons gewoon tot een heel gelukkig paar.”

Vooraf die laatste mededeling is, als je die letterlijk neemt, absurd. De functie die de nieuwe koning en zijn vrouw vervullen is nooit ‘gewoon’ geweest, in de zin van ‘alledaags’. Daar staat tegenover dat dit koninklijke gebruik van *gewoon* in het Nederland van het begin van de eenentwintigste eeuw natuurlijk juist wél wijdverbreid is: er is bijna geen Nederlander die niet af en toe *gewoon* zegt op deze bijna betekenisloze manier. Het is een van de vele woordjes – andere voorbeelden zijn *eigenlijk* en *natuur-*

lijk – die we onbewust gebruiken om zinnen vorm en ritme te geven, een van de woorden die we ongemerkt van elkaar overnemen en die zich daardoor zoetjesaan in de omgangstaal hebben genesteld.

■ NIEUWSLEZERS

Dat woord *gewoon* is in veel opzichten kenmerkend voor Willem-Alexander. Het laat zien hoe diepgaand zijn taal beïnvloed is door de taal van andere Nederlanders. Wie zijn stem niet zou herkennen en hem op de radio zou horen, zou denken met een gewone veertiger te maken te hebben, zij het uit de wat betere kringen en met een scheutje plat Haags in zijn spraak. Tegelijkertijd laat zijn gebruik van *gewoon* zien wat een van de belangrijkste thema's moet zijn in het leven van een moderne Nederlandse monarch: de worsteling met het gewone, ook in de taal.

In sommige culturen geldt de taal van de vorst als de absolute taalnorm.

Foto: Frank van Beek

Willem-Alexander en Máxima in Rhenen, Koninginnedag 2012.

De Britse cultuur is daar het beste voorbeeld van. Een beetje Brit probeert 'the Queen's English' te spreken, het Engels van de koningin. In Nederland is daar nooit sprake van geweest. De koninginnen werden nu ook weer niet bespot om hun taalgebruik, maar hun Nederlands was te afwijkend om als norm te kunnen gelden. Nieuwslezers golden en gelden in onze samenleving meer als model van goede, neutrale uitspraak.

De koninginnen spraken ook echt een ander soort Nederlands dan hun onderdanen. In opnamen van Wilhelmina kun je nog een Duits accent horen. Bij Juliana en Beatrix is daar geen sprake meer van – die spreken vloeiend Nederlands, al is het wel een bijzonder koninginnen-Nederlands, met bijvoorbeeld een eigen manier om de *z* en de *s* uit te spreken. Wie een geloofwaardige imitatie van een koningin ten beste wil geven, doet er goed aan om aan die klanken te werken: je tong vlak achter je tanden houden brengt je al een aardig eind op weg.

■ SCHOLEN

De taal is een zee, en iedere taalgebruiker is een druppel, waarvan de warmte, de zuurgraad en het zoutgehalte worden bepaald door alle buurdruppels. Iedere taalgebruiker verschilt van alle andere taalgebruikers, maar zijn taal is wel bepaald door de mensen met wie hij in de loop van de jaren in contact is geweest. Dat is de afgelopen jaren ook experimenteel vastgesteld: iedere keer wanneer je iemand een woord hoort zeggen, pas je je eigen uitspraak van dat woord een beetje aan zodat die meer lijkt op wat je net gehoord hebt. Daardoor kun je aan iemands taal dus, met de nodige voorzichtigheid, horen wat voor contacten hij of zij heeft gehad.

Het belangrijkste is daarbij je omgeving in je jeugd, en dat kan waarschijnlijk een groot deel van de verschillen tussen Willem-Alexander en zijn moeder verklaren. Prinses Beatrix werd net als haar moeder nog beschermd opgevoed, maar heeft haar zoons voorzover dat mogelijk was een 'gewone' opvoeding gegeven, op 'gewone' scholen en in contact met 'gewone' mensen. Terwijl de oude koningin in een gevoelige periode dus een onevenwichtige verzameling voorbeelden gekregen heeft, kwamen haar kinderen van jongs af aan al met mensen in andere milieus in contact – inclusief de taaleigenaardigheden van die mensen.

■ STROMENDE BEEK

De journaliste Renate Rubinstein schreef ter gelegenheid van Willem-Alexanders achttiende verjaardag in 1985 een boekje over de kroonprins (*Alexander*),

waaruit de eerste tekenen van de nieuwe koninklijke taal al bleken.

Zo vertelt ze het verhaal dat de prins toen hij elf was na een eindeloos defilé op paleis Soestdijk riep: "Alle Nederlandse pers, opgerot!", en memoreert ze hoe er in de kranten schande werd gesproken over zulk taalgebruik uit vorstelijke mond. "Hoe komt hij aan zijn weinig gepolijste taalgebruik? Van wie leren ze zulke ordinare krachttermen?", stond er in een ingezonden brief. Het antwoord op die vraag is duidelijk: van wie iedereen, inclusief de brievenschrijver, die krachttermen leert, namelijk van vriendjes en op straat. "Ik vind dat net zoiets", schreef Rubinstein, "alsof je bij algemene watervervuiling denkt dat je één stromende beek of sloot geheel zuiver kunt houden." De prins had toen zijn keuze voor het watermanagement als onderwerp van speciale aandacht nog niet gemaakt.

Een andere anekdote die Rubinstein vertelt, wijst daar ook op. Ze onthulde dat de kroonprins en zijn broers thuis graag plat Haags spraken; ze gingen immers in Den Haag naar school. Hun moeder ergerde zich aan dat platte taalgebruik. Willem-Alexander zou toen hebben gezegd: "Maar zoals je zelf praat, vind je dat soms normaal?"

■ ELLEKE

Dat waren achteraf de eerste tekenen dat het taalgebruik van de nieuwe koning anders zou zijn dan dat van zijn moeder en grootmoeder – dat het een druppel zou zijn in de oceaan van het moderne Nederlands, beïnvloed door alle stromingen waar het mee in aanraking is gekomen. Dat het in veel op- ►

Vreemdetalenkennis

Bij buitenlandse bezoeken spreekt Willem-Alexander meestal een Engels dat al even typisch is voor zijn generatie als zijn Nederlands. Het ligt iets dichterbij het Amerikaans dan bij het Brits, maar is het allebei niet. Het is wel internationaal goed verstaanbaar en de prins heeft er duidelijk geen moeite mee om zich te uiten. Hij heeft een paar jaar geleden verklaard dat hij met Máxima in de avonduren ook nog weleens op het Engels wil overschakelen.

Het is niet duidelijk hoeveel Spaans de koning inmiddels van zijn vrouw heeft opgepikt. In 2009 hield hij in Mexico een (verder Engelstalige) toespraak waarbij hij het Latijns-Amerikaanse gezegde 'Een slapende garnaal wordt meegenomen door het getij' wilde aanhalen. Door een vertaalfout gebruikte hij daarbij het woord *chingada* in plaats van *corriente* voor 'getij'. In Argentinië is dat een onschuldig woord, maar in Mexico betekent het zoveel als 'naar de kloten'. ("Laten we van een garnaal geen walvis maken", gaf Willem-Alexander later als commentaar op de opschudding die ontstond.)

Hoe goed hij de taal van zijn vader spreekt, is niet precies bekend. Bij gelegenheid zegt hij tegen de Duitse of Oostenrijkse pers weleens een paar zinnen in die taal, en vorig jaar was hij nog beschermheer van de 'Dag van de Duitse taal', die iets wilde doen aan de teruglopende kennis van het Duits.

zichten gewoon zou zijn, zij het niet in alle: er zijn weinig andere sprekers van het Nederlands die we hun hele leven van een afstandje hebben kunnen volgen in hun taalontwikkeling.

Je kunt als je goed luistert inderdaad heel veel horen in het taalgebruik van de nieuwe koning. Vooral de details van iemands uitspraak zijn vaak veelzeggend. We hebben die niet helemaal onder controle en daardoor kunnen ze allerlei invloeden onthullen.

Zo klinkt als gezegd het Haagse dialect nog wel door in Willem-Alexanders taal. Er is een YouTube-filmpje van vorig jaar waarop hij vanaf de Olympische Spelen in Londen vertelt over de mogelijkheden om de spelen in Nederland te organiseren. (Willem-Alexander was toen nog lid van het Internationaal Olympisch Comité.) Op een zeker moment vertelt hij dan dat Amsterdam de enige logische Nederlandse kandidaatstad is, maar dat er waarschijnlijk ook wel een en ander in andere steden georganiseerd zal worden, zoals Den Haag. In de zinnen daarna komen er dan ineens allerlei kleine herinneringen aan de stad van zijn jeugd uit zijn mond: ‘elleke’ in plaats van ‘elke’, bijvoorbeeld, en ‘trappelen’ dat klinkt als ‘trappelih’.

In Willem-Alexanders uitspraak van woorden als *trappelen* zit ook een andere breuk met een koninklijke traditie. Terwijl zijn moeder, vooral als ze een toespraak voorlas, af en toe een beetje geforceerd slot-*n*’en liet klinken, hoor je die bij haar zoon eigenlijk nooit. Zelfs in pakweg het toespraakje dat hij als jonge dertiger hield om zijn verlovings met Máxima Zorreguieta bekend te maken – waarbij hij zichtbaar nerveus was – liet hij zich niet tot een overbodige slot-*n* verleiden. (Hij zegt er natuurlijk af en toe wel één. Iedere spreker van het Standaardnederlands spreekt af en toe een slot-*n* uit volgens een nog niet helemaal ontcijferde formule.)

■ ONTSPANNEN

De nieuwe koning heeft duidelijk minder moeite met de lichtere, informele taal van de media dan zijn moeder. Het valt niet te verwachten dat hij binnenkort zelf gaat twitteren en het is maar de vraag of zijn eerste kersttoespraak in 3D bekeken kan worden, net als die van de Britse koningin Elizabeth II. Maar Willem-Alexander lijkt sinds het *oprotten*-incident geleerd te hebben om ontspannen om te gaan met in ieder geval de ‘traditionele’ media. En dat weerspiegelt zich in zijn taalgebruik.

Het blijkt ook uit een ander verschil met zijn moeder: de uitspraak van de *r*. Waar Beatrix een ouderwets deftige, bijna Franse, brouwende *r* heeft, ligt de *r* van Willem-Alexander veel dichter bij die van Sacha de Boer en daarmee bij die van zijn leeftijdgenoten.

■ TOPPERS

Dat alles wil natuurlijk niet zeggen dat je niet kunt horen dat onze koning uit de betere kringen komt en tijdens zijn studie in Leiden lid van het corps geweest is. Dat merk je bijvoorbeeld als je op zijn lippen let: die tuit hij een beetje bij het spreken, ongeveer zoals Hans

pen, of ‘Prachtig weer hier!’ Dat zou je de volkse kant kunnen noemen – er zijn tijden geweest dat *hallo* vreselijk ordinair werd gevonden. Een andere taal die hij goed beheerst, is die van de handelsdelegatie (“Dat heeft gewoon altijd een positieve impact op beslissingen van investeerders”) en die van de olympische comités (“De winnaars zijn *toppers*”).

■ GENERATIEGENOTEN

En dan zijn er de lievelingswoorden. Behalve *gewoon* heeft hij er nog een: *fantastisch*. Bij vrijwel ieder bezoek lijkt hij het wel een keer te roepen: “Fantastisch

De nieuwe koning heeft duidelijk minder moeite met de informele taal van de media dan zijn moeder.

Wiegel dat doet. Of de manier waarop Willem-Alexander zijn klinkers uitsprekt: hij doet zijn mond net iets wijder open dan andere sprekers van het Nederlands. Hij zegt weliswaar geen ‘wal’ in plaats van ‘wel’, zoals de oudere generatie doet, maar het zweemt er af en toe wel naar. En ook zijn *ij* en *ei* blijven nog altijd heel keurig; er is geen spoor van een Poldernederlandse ‘tadj’ of ‘bajden’ te herkennen.

Wat uit zijn uitspraak blijkt, wordt ook wel bevestigd door de woorden die de koning kiest. Hij kent een groot aantal verschillende registers. Je ziet hem in verslagen van werkbezoeken in het land de auto uit stappen en ‘Hallo!’ roe-

om hier te zijn!” “Jullie doen het gewoon fantastisch!” “Er wordt hier fantastisch werk verricht!”

Net als *gewoon* wordt ook *fantastisch* door heel veel generatiegenoten van Willem-Alexander heel vaak gebruikt. Maar het is natuurlijk verleidelijk om dat soort alledaagse woorden in koninklijke mond ineens een bijzondere interpretatie te geven. Je zou kunnen denken dat het de twee polen zijn waar tussen het leven van onze vorst zich begeeft: het fantastische, sprookjesachtige dat de omstanders op hem projecteren, en het gewone dat hij al zijn hele leven probeert te bereiken. Je hoort ze allebei een beetje terug in zijn taal. ■

De Oranjes en taal

Willem de Zwijger was een edelman en sprak waarschijnlijk nauwelijks Nederlands. Hij werd geboren in Duitsland en groeide op in Brussel, maar in een adellijk, en daarom grotendeels Franstalig milieu. Zijn beroemdste uitspraak, “Ayez pitié de moi et de se pauvre peuple” (‘Heb meelij met mij en met dit arme volk’), die hij volgens de overlevering deed toen hij was neergeschoten, was dan ook niet in de taal van het volk gesteld.

Pas toen de familie Van Oranje het Nederlandse koningshuis werd, aan het begin van de negentiende eeuw, begonnen de leden zich actief voor het Nederlands in te zetten. Onder koning Willem I hoorde het huidige België nog tot het koninkrijk, zodat er een relatief groot Franstalig en een kleiner Duitstalig gebied was. Willem I probeerde het land tot een eenheid te smeden door het Nederlands de enige officiële taal te maken. Ook minderheden, zoals de Joden, werden door Willem aangemoedigd om (eentalig) Nederlands-talig te worden.

Latere Oranjes hadden minder macht en konden zich dus ook minder met (taal)beleid bemoeien. Sommigen van hen toonden nog wel belangstelling – zoals koningin Juliana, die lange tijd beschermvrouwe van het Genootschap Onze Taal was. Sinds 2005 wordt die rol vervuld door prinses Laurentien.

Prins Pils, hossend tussen de hockey-meisjes, maar verkrampst als de microfoon openstond en de camera's liepen. De beeldvorming zat niet mee. Er volgde een uitgekiende strategie van retorisch warmlopen binnen het watermanagement en talrijke nevenfuncties. Wat heeft deze praktijkopleiding tot redenaar de kroonprins gebracht?

Jaap de Jong

Van watermanager tot spraakwaterval?

Foto: ANP Royal Image / Bas Czerwinski

Willem-Alexanders toespraken

Het is eigenlijk niet eerlijk. Wat een kroonprins ook allemaal in het openbaar presteert en presenteert, de foutjes blijven hangen. De verwijzing naar de “open bron” om zijn Argentijnse schoonvader te verdedigen, de verhaspeling van een Mexicaans spreekwoord (waardoor hij het ongewild had over een slapende garnaal die ‘naar de kloten ging’) en uit zijn kindertijd: “Alle Nederlandse pers, opgerot!” Het zijn eindeloos hervertoonde voorbeelden in de categorie ‘een beetje dom’. Maar al jaren werkt hij hard aan zijn naschoolse opleiding, die hem ook veel leert over spreken in het openbaar. Wat zijn de resultaten van zijn retorische vorstenschool?

■ FUNCTIES

Willem-Alexander is niet op zijn mondje gevallen. De spreekangst van de Engelse koning George VI is hem gelukkig vreemd. Op school in Den Haag, gedurende zijn verblijf aan het United World College in Engeland, tijdens zijn universitaire opleiding geschiedenis en in het Leidse studentenmilieu heeft hij voldoende vrijheid gekregen in het spreken

voor een groep. Overigens zonder er een ‘Leidsche beck’ – inclusief bekakte uitspraak en arrogante uitstraling – aan over te houden.

Enige vrijheid van spreken is belangrijk, maar een goed spreker moet ook weten waar hij over spreekt. Na zijn studie geschiedenis, en een introductieprogramma bij het Instituut Defensie Leergangen, zat de opleiding er voor de prins dan ook bepaald nog niet op. Hij heeft zich daarna binnen een verbazingwekkend aantal functies, nevenfuncties en erefuncties verdiept in talrijke sectoren van de maatschappij. Zo werd hij lid van de Raad van State om het bestuur van het land te leren doorgronden; daar volgde hij de beraadslagingen van door de wol geleverde bestuurders. En hij werd lid van het Internationaal Olympisch Comité (met als adviseur Erica ‘jullie zijn allemaal kanjers!’ Terpstra).

Ook manifesteerde hij zich op militair gebied. In kleurrijke rangen en functies te land, ter zee en in de lucht maakte hij kennis met de doelgerichtheid van de militaire communicatie. Als beschermheer heeft hij zich kunnen in-

zetten voor de Nederlandse Hartstichting, de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen, voor de Erasmusprijs en het Oranje Fonds en – opnieuw binnen het leger – voor de veteranen.

En dan is er natuurlijk sinds 1997 zijn spraakmakende passie voor het watermanagement. Op aanraden van zijn vader werd hij voorzitter van de Adviescommissie Water en van de Adviesraad voor Water en Sanitatie van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties.

En daarmee zijn alle functies nog niet genoemd; de lijst telt er in totaal ruim twintig. In de loop van de jaren heeft hij in al die gezelschappen vele toespraken gehoord, en nog belangrijker: gehouden.

En daarmee zijn alle functies nog niet genoemd; de lijst telt er in totaal ruim twintig. In de loop van de jaren heeft hij in al die gezelschappen vele toespraken gehoord, en nog belangrijker: gehouden.

■ PERSOONLIJKE ELEMENTEN

Die toespraken zijn misschien niet allemaal bewaard gebleven, maar de Rijksvoorlichtingsdienst heeft er vanaf 1999 ruim 185 gepubliceerd op www.koninklijkhuis.nl. De meeste toespraken hield hij in het Engels, op staatsbezoeken, handelsmissies en watercongressen in het buitenland, maar natuurlijk waren ►

er ook tientallen in het Nederlands. En een enkele in het Duits, de taal van zijn vader. De meeste hebben de televisie of de landelijke kranten niet of nauwelijks gehaald. En dat was in het begin vast ook niet de bedoeling. Hij liep zich warm in de provincie of in het buitenland, in kleine en grotere zalen. Hij leerde contact te maken met kleine en grotere publieksgroepen: sporters, wetenschappers, ondernemers, politici en bestuurders. Maar ook veteranen en vrijwilligers wilde hij binden en aanmoedigen.

Baart al die oefening in luisteren, observeren en spreken ook kunst? Slechts een paar toespraken zijn op internet met beeld en geluid terug te vinden, dus we moeten het vooral doen met de gepubliceerde teksten. En die teksten zijn natuurlijk geschreven door speechschrijvers van Algemene Zaken en Verkeer en Waterstaat (tegenwoordig: Infrastructuur en Milieu), die in stilte goed werk verrichten. Maar Willem-Alexander is ervoor verantwoordelijk. Hij heeft aan die toespraken ongetwijfeld persoonlijke elementen en opvattingen toegevoegd en er zijn eigen versies van gemaakt. Wat valt er op bij lezing en herlezing van die speeches?

■ UITROEP

De prins bedient zich van pakkende openingstechnieken. Na een formele aanhef, die past bij de officiële gelegenheid ('Mevrouw de voorzitter, excellenties, dames en heren'), kiest hij vaak voor een stevige aandachtstrekker, zoals een enthousiaste uitroep: "Duizend dorpen! Duizend dorpen in Bangladesh hebben de afgelopen zes jaar de beschikking gekregen over schoon water en sanitatie dankzij de inzet van Max

De wortels van de moderne Nederlandse overheidsmanager liggen in het zompige veen van het elfde-eeuwse Hollandse landschap.

Uw verre voorgangers stonden aan het hoofd van groepjes boerenfamilies die na het jaar 1000 de kletsnatte Hollandse veengebieden in trokken om een nieuw bestaan op te bouwen. (...) (Verkiezing van Overheidsmanager van het Jaar, Noordwijk, 2007)

Hoogwaardigheidsbekleders hebben nogal eens de neiging om bedaard op gang te komen, met een correcte maar lange aanhef, bedankjes voor de uitnodiging, voorgeschiedenissen en dergelijke. De prins weet die neiging vaak te onderdrukken.

Bij de opening van het Watermanagementcentrum Nederland in Lelystad (2012) slaat hij de aanhef eerst zelfs over. Hij opent met een grappig citaat dat een rake en vererende vergelijking inhoudt:

'Houston, we have a problem.'

Wie kent ze niet, die beroemde woorden uit de film *Apollo 13*?

Dames en heren,

Als er in de ruimtevaart iets misgaat, staat 'Houston' paraat. Iedere astronaut, ook onze eigen André Kuipers, weet het: daar in Houston houden ze ons goed in de gaten.

En zo zijn er meer controlekamers. [Hij noemt onder meer de Verkeerscentrale en het KNMI – JdJ.]

Lelystad is dus het 'Houston' van het Nederlandse waterbeheer.

■ OP EIEREN LOPEN

Humor wordt vaak een hachelijke retorische techniek gevonden. 'People don't buy from clowns!', klinkt het al snel waarschuwend. En inderdaad kan ongepaste humor het imago schaden van een spreker die veel in formele situaties optreedt. Maar hoe prettig is een spreker die laat zien dat hij ook plezier in zijn taak heeft. Gelukkig durft de prins vaak een lichte toon te treffen:

Soms voel ik me net een rondreizende minstrel die steeds maar weer hetzelfde liedje zingt.

U mag zich gelukkig prijzen dat ik van dat beroep heb afgezien. Al op jeugdige leeftijd moest ik namelijk tot mijn spijt vaststellen dat ik niet zo'n mooie stem heb.

Dus u kunt gerust zijn: ik zal vandaag niet voor u zingen.

(Wereldwaterdag 2008, Genève)

Een groot risico voor een sprekende prins in een mediacratie is een gebrek aan behoedzaamheid. Ieder te scherp woord wordt hem nagedragen. Misverstanden liggen op de loer, zoals zijn opmerking over de wc-potwerpwedstrijd tijdens Koninginnedag vorig jaar weer pijnlijk duidelijk maakte. De kroonprins zei tijdens een bijeenkomst over duurzaamheid in Rotterdam dat hij met een glimlach heeft meegedaan aan die wedstrijd, maar dat hij zich wel schaamt omdat miljarden mensen niet eens een wc hebben. Om de gefrustreerde wc-potwerpwedstrijdorganisatoren te kalmeren, moest de Rijks-

Hoe prettig is een spreker die laat zien dat hij plezier in zijn taak heeft. Gelukkig durft de prins vaak een lichte toon te treffen.

Foundation." Een ander voorbeeld: "Wat een geweldig gezicht! Bijna honderd olympiërs en paralympiërs – met medailles – voor precies honderd jaar NOC." Ook kiest hij vaak voor een prikkelende vraag, die hij vervolgens prettig gedetailleerd beantwoordt:

Vraagt u zich weleens af waar uw professionele wortels liggen?

Vast niet. Daarom ben ik dat even voor u nagegaan.

voorlichtingsdienst spoorlags verklaren dat de prins zich niet schaamde voor die wedstrijd, maar voor het feit dat regeringen er nog steeds niet in slagen om ieder een fatsoenlijk sanitair te geven. Pfff.

Dat voortdurend op eieren lopen kan makkelijk leiden tot positieve algemeenheden, in teksten vol algemene waarden en abstracta. In zijn toespraken over water weet de prins dit doorgaans te voorkomen. Hij spreekt concreet en betrokken en houdt in anekdotes met verhelderende vergelijkingen de luisteraar bij de les:

Vandaag, op Wereldwaterdag, doen honderden schoolkinderen door heel Nederland proefjes om meer te begrijpen over de wereld van het water. Ze krijgen een grote maatbeker met precies 1 liter water. Die beker stelt al het water op onze planeet voor. Als eerste stap schenken ze een heel klein beetje, 30 ml, in een klein bekertje, en gooien ze zout in de resterende 970 ml. 97% van ons water is immers zout water in de zee en oceaan.

Daarna mogen ze van die overgebleven 30 ml 6 ml in een reageerbuisje doen; de overige 24 ml gaan in de diepvries. 80% van onze zoetwatervoorraad zit immers stijfbevoren in ijskappen en gletsjers.

Als derde stap halen ze met een pipetje 1 druppel water uit die reageerbuis, en laten die in een emmer vallen. Deze ene druppel is het enige deel van het beschikbare zoet water dat niet vervuild of onbereikbaar is!

En het is deze ene druppel waar wij van moeten leven.

(Wereldwaterdag, 2012)

■ ZELFVERTROUWEN

Niet alleen Willem-Alexanders inleidingen zijn tamelijk effectief, ook de afsluitingen zijn geen losse flodders. In een paar allitererende woorden weet de prins zijn lange inhoudrijke toespraak voor de jaarvergadering van de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen (15 mei 2010) in een drieslag te recapitulieren. Met een verwijzing naar zijn vader maakt hij het verhaal rond, op een persoonlijke manier:

Dames en heren,

Ik heb u meegenomen in de wereld van het waterbeheer, internationaal en nationaal.

We willen het water bedwingen, we willen het water te vriend houden, we willen het water voor ons laten werken. Daar gaat het ons watermanagers om.

Ik ben tot op de dag van vandaag ontzettend blij dat mijn vader mij op het idee bracht om deze richting in te slaan.

Dat is goed te begrijpen. Zijn meer dan honderd toespraken over water moeten de prins zelfvertrouwen hebben gegeven: hij wordt als voorzitter van de Adviesraad voor Water en Sanitatie van de Verenigde Naties gezien als een inspirerende kenner. Hij kan spelen met zijn waterkennis en met talrijke vormen om de boodschap in te gieten. Voor dit belangwekkende onderwerp zit hij nooit meer om woorden verlegen. Jammer voor de waterwereld dat hij zijn functies nu moet neerleggen.

■ RISICO'S

De kwaliteit van de prinselijke speechteksten is gemiddeld hoog. De samenwerking tussen de prins en zijn speechschrijvers is blijkbaar goed. Maar het is niet alles goud wat er uit zijn mond klinkt. De filmpjes op YouTube tonen haperingen en soms te weinig ontspannenheid. Hij leest te veel voor, en heeft dan te weinig contact met het publiek. Te weinig geoeftend?

In zijn waterverhalen loert het gevaar van te veel getallen. Zijn toespraak voor de Koninklijke Hollandse Maat-

schappij der Wetenschappen telde zo'n honderd getallen en data in 5100 woorden. Hopelijk durft hij ook als koning meer retorische risico's te blijven nemen dan zijn moeder, door iets meer ruimte te geven aan het persoonlijke en aan de lichte tonen in zijn voordracht. Een hoogtepunt is zijn 5-meitoespraak in 2005 (zie ook het kader op deze bladzijde). Daarin verbond hij een publiek van oudere burgers en strijders die de oorlog hadden meegemaakt en een jongere generatie met een inhoudrijk en persoonlijk verhaal. Met passages die zomaar van pas kunnen komen rond de troonswisseling:

Een generatiewisseling betekent het opnemen van eigen verantwoordelijkheid: er is niemand meer die voor je uit loopt, geen grootvader meer die naast je in de cockpit zit.

De prins spreekt nog niet als water. Hij is geen tweede Obama; van diens speeches zou hij vooral zijn 'sprezzatura' kunnen leren: zijn muzikale ontspannenheid. Maar de toespraakteksten bieden genoeg kwaliteiten om met verwachting uit te zien naar zijn troonredes. En vooral naar de toespraken waar hij echt zijn stempel op kan drukken: zijn kerstboodschappen. ■

Een andere viering van 5 mei

Uit Willem-Alexanders toespraak bij de nationale start van de viering van de bevrijding in 's-Hertogenbosch, 5 mei 2005:

Ik denk weleens: mocht ik de gezegende leeftijd van mijn grootouders bereiken, hoe zal mijn land er dan uitzien, ruim een eeuw na de bevrijding? (...) Het zal een land zijn dat de ruimte zoekt (...).

Dat wil niet zeggen dat het een land zonder spanningen zal zijn. Ruimte maakt ook bang. Ruimte roept, onwillekeurig, de behoefte aan beslotenheid op. Die typisch Nederlandse paradox tussen ruimte en de behoefte aan geborgenheid zal dan ook altijd blijven bestaan. (...)

Ik hoop en verwacht dat we in dat land, over zestig jaar, nog altijd een vijfde mei vieren. Het zal nog altijd gaan om vrede en vrijheid. Maar de invulling van dat feest zal anders zijn. Allen die de bevrijding hebben meegemaakt, zullen dan zijn overleden. Zelfs hun kinderen zullen er vaak al niet meer zijn. Hun klein- en achterkleinkinderen zullen aan de beurt zijn om de essentie van onze bevrijding inhoud en vorm te geven en dóór te geven. Het zal een viering worden zonder de emoties van degenen die het zelf hebben ervaren. Zonder de directe persoonlijke band met de gebeurtenissen van toen. Maar mét de overtuiging dat vrijheid het kostbaarste is wat we bezitten. (...)

Voor de meeste Nederlanders van na de oorlog is vrijheid net zo gewoon als schoon water uit de kraan en droge voeten in de polder: we merken pas hoe kwetsbaar we zijn als het water uit de kraan vervuild is en de dijken op springen staan. (...)

De eerste studenten die met bonkend hart opstonden om een protest te laten horen tegen het ontslaan van hun Joodse professoren, drukkers die de moed hadden om de eerste illegale bladen op de persen te leggen, huisvrouwen die Joden en illegalen als vanzelfsprekend bij hun gezin aan tafel lieten aanschuiven. Daarvoor leerde mijn vader mij een schitterend Duits woord: *Civilcourage*.

Thuis in onze taal

Elf jaar later: het Nederlands van Máxima

Hoe is het Nederlands van Máxima? Elf jaar geleden, vlak voor haar huwelijk met Willem-Alexander, ging René Appel het na in *Onze Taal*. Ze sprak haar tweede taal toen al opvallend goed, concludeerde hij. Hoe is het er nu mee, nu ze op het punt staat onze nieuwe koningin te worden? Een vervolganalyse.

René Appel

SCHRIJVER EN VOORMALIG HOOGLERAAR
NEDERLANDS ALS TWEEDE TAAL

Máxima en Willem-Alexander poseren met Amalia, Alexia en Ariane voor de pers. Argentinië, kerstvakantie 2012.

In de zomer van 2009 werden prins Willem-Alexander en prinses Máxima uitgebreid geïnterviewd door RTL 4. Het ging onder meer over de rampzalig verlopen Koninginnedag in Apeldoorn, waar een kamikazechauffeur met zijn zwarte Suzuki op de bus met de koninklijke familie afstormde en onderweg zeven mensen doodreed. De interviewer vraagt of de kinderen van Willem-Alexander en Máxima ook op de hoogte zijn van wat er gebeurd is. De prins begint dan met “De kinderen hebben het ...”, maar Máxima ontnemt hem in feite het woord en zegt: “Ja, ze hebben het gezien, ze hebben het verteld en ze hebben echt heel veel vragen gesteld, en ook op school ook erover gehad, en alle kinderen waren gewoon televisie aan het kijken, en hun vriendinnen hebben het ook gezien.”

Dit fragment maakt duidelijk dat Máxima zich thuis voelt in het Nederlands. Ze praat makkelijk en over het algemeen heel soepel, met relatief weinig fouten. Maar als ze iets moet uitleggen, en het gesprek niet over alledaagse zaken gaat en als het ware op een abstracter niveau komt, is haar taalgebruik soms wat minder vloeiend. Bijvoorbeeld in haar antwoord op de vraag wat met het project ‘Inclusive Finance’ voor kleine ondernemers in ontwikkelingslanden

wordt beoogd: “Hoe kunnen we hen helpen ... eh, om deze ... eh, beleid ... en deze ... eh, doelstellingen te kunnen bereiken.” Natuurlijk moeten we daarbij niet vergeten dat ook uit de mond van veel mensen met het Nederlands als moedertaal zulke hakkelige en nietszeggende antwoorden te horen zijn – denk alleen maar aan de grote *eh*-zegger minister Opstelten.

■ UITSpraak

Máxima heeft uiteraard veel contact met mensen uit de wereld van politiek en beleid, en ze lijkt de standaardfrases uit deze wereld goed te kennen. Zo zegt ze op de vraag hoe het na ‘Apeldoorn’ verder moet met Koninginnedag: “We moeten nog even wachten tot de conclusies van het rapport naar buiten komen.” Hoe hun vakantie verder wordt ingevuld, wil de interviewer weten; haar antwoord: “Daar doen we verder geen mededelingen over” – de Rijksvoorlichtingsdienst had het gezegd kunnen hebben. Als het gaat over het Oranje Fonds, dat is opgericht ter gelegenheid van hun huwelijk, zegt Máxima dat daarmee “samenhang en betrokkenheid wordt bevorderd”.

In de jaren tachtig had de letterenfaculteit van de Universiteit van Amsterdam een Spaanse hoogleraar Spaanse

taalkunde die die functie al jaren bekleedde maar het – tot besmukte hilariteit van veel Nederlandse medewerkers – nog altijd had over ‘het gultmiddenkrediet’ voor zijn vakgroep als hij ‘het hulpmiddelenkrediet’ bedoelde. Toen Máxima tijdens de bekendmaking van haar verlovings in 2001 voor het eerst de Nederlandse pers te woord stond, waren zulke uitspraakfouten vrijwel afwezig. De *h* (voor veel sprekers van het Nederlands als tweede taal altijd een probleem) zat meteen in haar repertoire. Natuurlijk was duidelijk te horen dat ze geen moedertaalspreker was, maar vergeleken met veel anderen bracht ze het er heel goed vanaf. Haar uitspraak is sindsdien ook verder alleen maar beter geworden. Zei ze in 2001 nog ‘noe’ in plaats van ‘nu’, in 2013 is het een perfect Nederlandse ‘nu’. Een enkele keer slechts maakt ze een fout met het woordaccent, bijvoorbeeld als ze het heeft over ‘geld overmáken’ in plaats van ‘geld óvermaken’.

■ BOEGBEELDROL

Op de Nederlandse woordenschat van Máxima is weinig aan te merken. Ze heeft allerlei woorden overgenomen uit de gewone, alledaagse spreektaal. Zo gebruikt ze het woord *absoluut* zoals half Nederland dat tegenwoordig doet:

in de betekenis ‘zeker’. Geregeld lardeert ze haar taal met *gewoon*. Het hendaagse Nederlands is ook te horen in haar antwoord op de vraag hoe het voor haar is om met man en kinderen in de Argentijnse vakantieplaats te zijn waar ze vroeger ook vaak heen ging: “Als ik nu ben, vind ik het heerlijk om met mijn man en mijn kinderen dit even te delen.” Let op de overbodige ‘vuller’ *even* (want ze was niet ‘even’ in Argentinië, maar twee weken, gedurende de kerstvakantie) en het wat modieuze *delen*. In een ander interview komt spreektaal ook terug in het gebruik van een woord als *hartstikke*. Ter zijde: in 2001 liet ze *het* als lijdend voorwerp of onderwerp nogal eens weg, maar die fout maakt ze nauwelijks meer, zoals blijkt uit ‘... vind ik het heerlijk ...’

Máxima kent veel niet-alledaagse woorden, zoals de volgende gecursiveerde:

- Ik ben echt *gehecht* aan deze plek.
- (...) in een *uithoek* van Tanzania.
- Ik ben ook in de commerciële wereld heel idealistisch *ingestapt*.

Verder heeft ze het over haar “aanjaegersrol” en “boegbeeldrol”, over een “bliksembezoek” en over het feit dat ze “betrokken” is.

Een enkele keer tast ze (gedeeltelijk) mis. Tijdens haar vakantie in Argentinië beantwoordt ze niet alleen allerlei vragen – vaak praat ze al voordat Willem-Alexander iets kan uitbrengen –, maar ze neemt ook af en toe zelf het initiatief. Zo zegt ze lachend en een beetje plagierig tegen het verzamelde journaal: “En u gaat zeker een vakantie aan ... eh, plakken of niet?” Ze zoekt waarschijnlijk naar *vastplakken* en komt dan uit bij *plakken*.

Tijdens een interview in een tv-programma voor kinderen over de ‘Week van het geld’ werd haar gevraagd hoe je moet sparen. Máxima’s antwoord: “Sparen is niet altijd makkelijk, maar er zijn wel goeie tips. Je moet een goeie spaarbank (hebben) en dan heb ik dit gebracht” – waarbij ze een voorlichtingskrantje liet zien. In plaats van *gebracht* had ze beter *meegebracht* kunnen zeggen, of *meegenomen*. Maar zoals gezegd: dit zijn details.

■ ER

Het Nederlands heeft – net als elke taal – een aantal kenmerken die notoir lastig zijn voor tweedetaalleerders. Om te beginnen de positie van werkwoorden. Máxima heeft het ook nog weleens moeilijk met de zinsbouw:

- Toen ze vroegen wat voor huwelijks-geschenk willen jullie, mijn man en ik hebben nadrukkelijk gezegd (...).
- Natuurlijk was ik geschrokken door alle commotie [na haar uitspraak dat ‘de’ Nederlandse identiteit niet bestaat – RA], want uiteindelijk ik wou echt Nederland een groot compliment maken.

Intussen kan ze zich vaak uitstekend redden in tamelijk ingewikkelde zinnen. Zie bijvoorbeeld: “Ik geloof heel erg dat als mensen de juiste instrumenten hebben, dan kunnen ze zichzelf redden.”

Een ander struikelblok is het vermalijde *er*, de nagel aan de doodskist van menig leerder van het Nederlands als tweede taal. Nederlandse kinderen van een jaar of vier hebben over het algemeen weinig moeite met een zinnetje als ‘Er heeft er maar eentje niet meegedaan’, maar voor tweedetaalleerders zijn die twee *er*’en bijna onoverkomelijk. Máxima is overduidelijk nog onderweg in het leerproces. Soms doet ze het

‘op zijn kamer’ *dans sa chambre* en ‘op de tafel’ *sur la table*? Ook Máxima worstelt af en toe met de Nederlandse voorzetsels, zoals de volgende gecursiveerde voorbeelden laten zien:

- Het is belangrijk dat kinderen zakgeld krijgen om te oefenen *aan* wat geef ik uit (...)
- Ik denk dat mensen zijn ontzettend lief *met* mij.

Maar laat ik het opnieuw benadrukken: meestal gaat het goed, bijvoorbeeld als ze zegt dat ze heel erg gehecht is “aan deze plek”.

■ TREND

En dan zijn er nog wat kleinere moeilijkheden. Ze zegt bijvoorbeeld over de al genoemde Argentijnse vakantieplaats: “Als een kind kwam ik hier in de winter en in de zomer”, waar het ‘Als kind’ zou moeten zijn. Het zou kunnen dat hierin het Engels, dat Máxima ook uitstekend beheerst, doorklinkt. Daarin

Voor welke woorden komt ‘het’ en voor welke ‘de’? Ook voor een eminente taalverwerver als Máxima blijkt dit moeilijk te zijn.

goed, zoals in: “We hebben nog tijd om er goed over na te denken” en “Het gaat erom om het perspectief van mensen te verbeteren.” Maar soms ontbreekt het woordje: “Wat komt kijken als zo een reis wordt voorbereid”, “Ik wil heel graag zien wat allemaal gebeurt.”

■ HET OF DE?

Voor welke woorden komt *het*? Voor verkleinwoorden als *manntje* en *papier-tje*, maar verder? Wie zich het Nederlands eigen wil maken, moet ze in feite stuk voor stuk van buiten leren, en het blijkt dat dit ook voor een eminente taalverwerver als Máxima moeilijk is. Dan zegt ze bijvoorbeeld: “Maar ‘populair’ is een begrip die ik niet helemaal kan begrijpen” of “In deze bliksembezoek heb ik de kans gehad om met veel mensen te spreken.” In het verlengde hiervan heeft Máxima het over “een sterke karakter”. Maar ze zegt wel “mooi weer” en niet “mooie weer” – misschien omdat de combinatie *mooi weer* veel vaker voorkomt dan *sterk karakter*.

Voorzetsels zijn ook notoir lastig – niet alleen in het Nederlands. Waarom is ‘op de fiets’ in het Frans *à bicyclette*,

is het immers: ‘as a child’. Haar moedertaal Spaans heeft overigens niet zo’n constructie, maar drukt het als volgt uit: ‘cuando yo era una niña’, waarin dus ook het onbepaald lidwoord wordt gebruikt (‘toen ik een kind was’).

Vloeiend Nederlands

Het antwoord van Máxima op de vraag hoe het officiële bezoek aan Oman en de Verenigde Arabische Emiraten haar bevalen is, laat zien hoe goed Máxima inmiddels thuis is in het Nederlands:

Ja, zeker, ja, ik was nog nooit in Oman geweest, bijvoorbeeld. En ik heb gewoon heel veel van dit land geleerd en het was heel leuk om met mensen te praten en het was fantastisch om met vrouwen te praten. Ik had bijvoorbeeld het idee dat vrouwen niet zo veel toegang hadden tot werken of studeren en ik ga terug naar Nederland met het idee dat die vrouwen hier gewoon ontzettend ambitieus zijn.

Wederkerende werkwoorden zijn ook lastig. Over het spaargedrag van haar oudste dochter zegt Máxima: “Amalia krijgt zakgeld, één euro per week, en dat hebben we afgesproken wat ze daarmee moet en daar houdt ze heel goed aan.” Hier ontbreekt dus *zich*, maar het kan ook zijn dat we in dit geval niet van doen hebben met een fout

van een tweedetaalleerder, maar met iets wat in het Nederlands een trend lijkt te worden. Je hoort immers nogal eens dat mensen ‘herinneren wat er gebeurd is’ in plaats van dat ze ‘zich herinneren wat er gebeurd is’.

In 2001 werd aan Máxima gevraagd wat ze zelf van haar Nederlands vond. Haar

antwoord luidde: “Prima tot nu toe, maar ik moet het verbeteren natuurlijk.” En dat heeft ze gedaan, want haar taalvaardigheid is duidelijk gegroeid. Ze klinkt zeker nog niet als een moedertaalspreker, maar als ze in 2002 een 8 kreeg voor haar Nederlands, verdient ze nu een 9. Ach, laten we niet kinderachtig zijn – we maken er een 9½ van. ■

Kroningseuro, abdicatietompoes, inhuldigingstatoeage

Oranjewoorden bij de troonswisseling

De feestelijke gebeurtenissen van 30 april hebben inmiddels al heel wat talige creativiteit losgemaakt. Van Dale verzamelt al die nieuwe oranjewoorden, van *kroonsoesje* tot *tussenzegel*.

Ton den Boon

HOOFDREDACTEUR GROTE VAN DALE

Nog maar net had koningin Beatrix op 28 januari 2013 aangekondigd dat ze op 30 april zal aftreden en zal worden opgevolgd door Willem-Alexander, of het werd duidelijk dat deze gebeurtenis de talige creativiteit van haar onderdanen danig prikkelde. Dezelfde avond nog werd op Twitter het woord *trixit* gemunt ter aanduiding van Beatrix' naderende aftreden (van *Trix*, informeel voor Beatrix, en *exit*). Bovendien stuurden middenstanders en overheden in de dagen na de aankondiging tal van woorden de wereld in die betrekking hebben op deze op voorhand al historische gebeurtenis: van *abdicatietompoes* tot *troonswisselingsmunt*. Die eerste neologismen vormden de voorbode van een woordenstroom die tot aan de Grote Dag gevoed blijft worden.

Veel gelegenheidswwoorden in verband met de troonswisseling zullen na 30 april weer even snel verdwijnen als ze zijn ontstaan, maar ze zijn toch interessant genoeg om in kaart gebracht te worden.

■ MERCHANDISING

Slagers en bakkers speelden in de weken na het abdicatiebericht in op de naderende inhuldiging van Willem-

Alexander door vlees en taartjes op de markt te brengen onder tot de verbeelding sprekende namen als *kroonsoesjes* (met oranje glazuur), *abdicatiegebak*, *konings-* en *kroningsburgers* en *kroningsrollades*. Ook andere neringdoenden putten zich uit in het bedenken van merchandising ter verhoging van de feestvreugde op 30 april. *Koningsglazen*, *kroningsbekers*, *troonswisselingsmokken* – de producenten van Alexandermemorabilia draaien begin 2013 op volle toeren. Vlaggenproducenten maken overuren bij het maken van *inhuldigingsvlaggen*, *konings-* en *kroningsvlaggen*. Zelfs tatoeagekoning Henk Schiffmacher laat zich niet onbetuigd en bedenkt de *inhuldigingstatoeage*. Hij verwacht “dat honderden Nederlanders zo’n blijvende herinnering aan de historische gebeurtenis op hun lijf willen”. Vooral de vele samenstellingen met *kroning* wekken trouwens verbazing. We weten immers allemaal dat bij de inhuldiging van een nieuwe Nederlandse koning of koningin geen feitelijke kroning plaatsvindt.

■ DUBBELKOP

Ook officiële instanties maken begin 2013 hun productplannen bekend. Zo besluit de Koninklijke Nederlandse Munt een munt te slaan met daarop de

Bakkers maakten allerlei oranje lekkernijen.

‘kop’ (excuus, Majesteit!) van de vertrekkende vorstin en die van de komende vorst. In de media heten deze ‘dubbelkoppen’ afwisselend *inhuldigingsmunt*, *kroningseuro* en *kroningsmunt*. Ook de posterijen maken snel na de aankondiging van de troonswisseling bekend dat er nieuwe zegels komen. Eerst gaan we een speciale inhuldigingszegel met daarop de portretten van het vertrekkende en het komende staatshoofd op onze brieven plakken. Pas na deze *tussenzegel* zal er ook een nieuwe permanente postzegel komen met het portret van het nieuwe staatshoofd erop.

Lokale overheden besteden natuurlijk eveneens aandacht aan de troonswisseling. Vooral de aloude Oranjabomen blijken geliefd te zijn. Die worden traditioneel geplant bij de geboorte van een Nederlandse prins of prinses óf bij de

troonsbestijging van een lid van de Nederlandse koninklijke familie. Vaak is het een linde, en staat er een hek omheen met een sierlijk bordje waarop staat ter gelegenheid waarvan de boom geplant is. Bij de geboorte van Willem-Alexander zijn er weliswaar wat bomen geplant, maar het woord *Alexanderboom* of *Willem-Alexanderboom* is nooit ingeburgerd geraakt. De inhuldiging biedt nieuwe kansen voor *Willem-Alexanderboom*.

■ KONINGSSPELEN

Mensen met een vooruitziende blik kijken natuurlijk al voorbij 2013 en realiseren zich dat we in plaats van Koninginnedag voortaan *Koningsdag* gaan vieren. Niet op 30 april, maar op de verjaardag van Willem-Alexander: op 27 april dus. Die verandering heeft ook gevolgen voor de naam van de avond ervoor. Onder Willem-Alexanders heerschappij zullen we niet langer Koninginnenacht (voor Hagenezen: 'Koninginnenach') vieren, maar *Koningsnach(t)*.

Voorafgaand aan de Grote Dag worden op 26 april in het hele land *Koningsspelen* voor schoolkinderen gehouden. Op die manier kan het volk een beetje in de stemming komen voor de troonswisseling op 30 april. Die begint met de abdicatie van Beatrix, waarna in de Nieuwe Kerk de plechtige inhuldiging van Willem-Alexander – gehuld in *inhuldigingsmantel* – plaatsvindt. Na deze plechtigheid wordt het pas echt leuk. Koning Willem-Alexander en Koningin Máxima maken een *Koningsvaart*, luisteren naar een speciaal gecomponeerd *Koningslied*, waarna in Amsterdam als klap op de vuurpijl het *Koningsbal* begint. En als alles goed gaat, leggen we ten slotte met z'n allen een *Oranjestrik* (het keurmerk voor de officiële activiteiten rond de inhuldiging) op een gedenkwaardige 30 april. ■

Oranje boekje

Ter gelegenheid van de troonswisseling op 30 april publiceert Van Dale sinds 4 februari vrijwel wekelijks een nieuwe editie van het *Oranje boekje*, een online gelegenheidswoordenboek met woorden en uitdrukkingen die verband houden met de abdicatie van Beatrix en de inhuldiging van Willem-Alexander. Begin mei verschijnt op www.vandale.nl een gratis downloadbare pdf van het definitieve *Oranje boekje*.

a

Van Aaf tot z

Koningsdag

Het is de laatste Koninginnedag – althans, voor de komende vijftig jaar. Mensen zeggen het op een samenzweerderige manier tegen elkaar. 'Vanaf nu is het Koningsdag. Ráár hè?'

Ja, heel raar. Op Koninginnedag verkoop je oude meuk op een kledde, speel je vals op een viool voor geld, word je een beetje dronken en vaar je op een bootje door een gracht. Maar op Koningsdag – nee, dan doe je dat soort dingen niet. Dan doe je eerder iets met een feestschot van een kanon, een optocht in uniform, en een bijbehorend keihard, militaristisch lied. 'KONING KONING KONING, hiep, hiep, hoerá!'

Ja, zo wordt Koningsdag. Vast.

Ach, wat een onzin. Natuurlijk verandert er niets als het straks Koningsdag is. Probeer maar eens om een paar miljoen Nederlanders tegen te houden bij het verkopen van hun oude rommel. Dat gaat nooit lukken. En natuurlijk, er zullen momenten zijn dat we nog 'Koninginnedag' zeggen in plaats van 'Koningsdag'. En dan zullen we giechelen, en van die vergissing weer een heel onderwerp van gesprek maken, net als de mensen die een heel gesprek weten te maken van de vergissing 'Goedemorgen! Of is het al middag? Even kijken ... Oh, eh, jahaaa, het is al middag. Zo snel alweer! Sorry! Herstel! Middag. Goede-middag. Kan ik u helpen?'

Maar ja, een beetje ontzet zijn mag. Het is niet zo vaak dat een nationale feestdag van naam verandert. Of wel? Vroeger was het altijd 'Sint-Nicolaas', neem ik aan. Wat zullen de trendsetters die begonnen met het hippe, korte 'Sinterklaas' raar aangekeken zijn in hun tijd.

Andere namen van feestdagen zijn ook verbasterd, maar dan vooral binnen een selecte groep of context. Pasen wordt in sommige kringen bijvoorbeeld consequent 'de Paas' genoemd. Vooral in kringen die het eigenlijk een beetje belachelijk vinden om actief mee te doen aan een feest dat draait om haasjes en het verstoppert van gekookte eieren. Dit soort mensen vindt de voetbalsport vaak ook een beetje een achterlijke hobby, en noemt dat daarom 'de voetbal'.

En wat te denken van de feestbegroeting 'Gelukkig nieuwjaar'? Dat werd een paar jaarwisselingen terug ineens op niks af afgeschaft, en iedereen riep plots 'Fijne jaarwisseling' tegen elkaar. Alsof het afgesproken was. Ik probeerde nog door te zetten met 'Gelukkig nieuwjaar', in mijn eentje, maar hoorde mezelf tegen de vierenvijftigste winkelier die mij een fijne jaarwisseling wenste, toch ook maar 'Fijne jaarwisseling' terugzeggen.

Feestdagen wisselen dus van naam, of van bijbehorende groet. Dat is heel normaal; dat is taalevolutie. Meestal gaat het geleidelijker dan nu bij Koningsdag. Maar we moeten ons eraan overgeven.

Of heel volhardend 'Koninginnedag' blijven zeggen. Maar dat, waar-schuw ik vast, is heel irritant.

Aaf Brandt Corstius

Onze Taal biedt aan elke lezer de mogelijkheid tot reageren. Stuur uw reactie indien mogelijk per e-mail naar: redactie@onzetaal.nl, of anders naar: Redactie Onze Taal, Raamweg 1a, 2596 HL Den Haag. Voor bijdragen aan deze rubriek gelden de volgende richtlijnen:

- Formuleer uw reactie kort en bondig (bij voorkeur niet meer dan 250 woorden).
- Geef in de tekst duidelijk aan op welk artikel u reageert.
- Stel uw bijdrage zodanig op dat de lezer niet wordt verplicht een vorig nummer erbij te halen.
- Lever uw reactie in onder vermelding van naam, adres en (eventueel) functie.

De redactie kan inkorting en stilistische veranderingen aanbrengen in reacties, en raadpleegt bij belangrijke wijzigingen de auteur. Reacties kunnen doorgaans pas worden geplaatst twee maanden na het nummer waarop u reageert. Niet geplaatste reacties worden doorgestuurd naar de auteur van het desbetreffende artikel.

Termen voor alleenstaanden

JAN VAN DEN BRINK - GOUDA

In Renzo Verwers artikel 'Van oude vrijster tot happy single' (Onze Taal, februari/maart) miste ik een benaming voor alleenstaanden die naar ik meen enkele decennia geleden wel werd gebruikt, maar waarvan ik niet weet of deze nu nog in zwang is. Het is een aanduiding met een duidelijk seksuele lading: naast *hetero* en *homo* had je *hubo*, geïnspireerd op de gelijknamige keten van doe-het-zelfzaken – en in dat doe-het-zelf zit dan natuurlijk de knipoo. Overigens werd er daarbij – kennelijk – van uitgegaan dat hetero's en homo's níét alleenstaand zijn, wat natuurlijk niet zo hoeft te zijn.

In of op bij plaatsnamen [1]: Terneuzen

WILLEM RYNJA - BIERVLIET

Riemer Reinsma schrijft in het februari/maartnummer in zijn artikel 'Op Scheveningen, maar in de Berg' over de logica achter de voorzetsels *in* en *op* bij plaats-

namen. In dat artikel komt ook de stad Terneuzen aan bod. Hij schrijft dat men vroeger, toen Terneuzen een dorp was, 'op Terneuzen' zei, en toen het een stad werd 'in Terneuzen'. Ik wilde daar het volgende over opmerken.

De oorspronkelijke naam van Terneuzen was *Neuzen*, met als oudere vormen *Neuse* en *Nose*. Die naam sloeg mogelijk op een neusvormige landtong in de Westerschelde. In die tijden was of woonde men 'ter Neuzen' (of 'ter Neuse' of 'ter Nose'). Later is dit samengetrokken tot de naam *Terneuzen*. Zo bezien past een voorzetsel als *op* of *in* hier dus eigenlijk niet bij.

In of op bij plaatsnamen [2]: markten in Utrecht

G. MOERENHOUT-VAN DER MOLEN - BUNNIK

Ter aanvulling op Riemer Reinsma's leuke en herkenbare artikel over de logica achter de voorzetsels *in* en *op* bij plaatsnamen: in de stad Utrecht zegt men 'op de Vismarkt', maar 'in de Lijnmarkt', en echte Utrechtse zeggen: 'op 't Springwég (klemtoon op de laatste lettergreep).

In of op bij plaatsnamen [3]: voetbalstadions

J. VAN DER MEER (SPARTAAN) - SCHIEDAM

Riemer Reinsma schrijft in het februari/maartnummer over de logica achter de voorzetsels *in* en *op* bij plaatsnamen. Dat deed me denken aan het volgende. Rotterdam heeft drie betaaldvoetbalverenigingen, namelijk Sparta, Feyenoord en Excelsior. Wanneer we het in Rotterdam en omgeving hebben over de plaats waar deze clubs spelen, doen we dat op de volgende manier: Sparta speelt op het Kasteel, Feyenoord in de Kuip, en Excelsior op Woudenstein.

Spreekwoorden over vrouwen

BARTHA NIEUWLAND - HOORNAAR

Oud-hoogleraar Mineke Schipper werd in het februari/maartnummer geïnterviewd over haar studie naar spreekwoorden over vrouwen uit de hele wereld ('Een hele nacht weeën en dan nog maar een dochter'). In dat interview stelt ze dat spreekwoorden over vrouwen meer zeggen over mannen dan over vrouwen. Dat gaat mijns inziens zeker op voor 'Hoe langer de rok, hoe natter het hok', een bijzonder vrouwonvriendelijk spreekwoord waar ik onlangs mee kennismakte toen ik vanuit de stad in landelijk gebied ben gaan wonen.

Taan het eind van een woord plakken

JACK GOEDEGEBUURE - 'S-HERTOGENBOSCH

Af Brandt Corstius schrijft in de februari/maartaflevering van haar column 'Van Aaf tot z' onder meer over het met opzet fout spellen van woorden, door haar aangeduid met de term *hyperfoutieve*. De meeste vormen hiervan vindt ze verklaarbaar, maar het verschijnsel dat er een *t* aan het eind van diverse woorden geplakt wordt, blijft ze vreemd vinden.

Volgens mij is dit verschijnsel geïnspireerd door uitspraken van Rotterdamse bekende Nederlanders als typetjes in bijvoorbeeld een reclame-uiting. Zo hebben we jarenlang mogen kijken naar Martin van Waardenberg, die in reclamespotjes van de Gamma altijd riep: "De echte doe-het-zelvert ken niet zonder de Gamma." Als je doe-het-zelvert (of doe-hetzelvert) googelt, krijg je ruim tienduizend hits, allemaal gekopieerd van Martin van Waardenberg. Zijn tegenspeler in deze spotjes, John Buijsman, in de spotjes Freek Willem, noemt hij altijd een "krentenkakkert" en ook in zijn shows met Wilfried de Jong had hij het al over "een broodje hamburgert".

Vroeger woonde je 'ter Neuzen', daarna 'op Terneuzen' en nu 'in Terneuzen'.

Uit: Hugo Suringar, *De gemeente-atlas van Nederland*, 1867/1868

Géén waterpomptang

B.B. KRAMER - LEEUWARDEN

In de eerste aflevering van de nieuwe rubriek 'Woordsprong' (*Onze Taal* februari/maart) gaat het over de etymologie van *waterpomptang* en *bahco*. Onder de begeleidende foto van Johan Petter Johansson, de uitvinder van beide tangen, staat een fout bijschrift. Johansson toont hier niet een waterpomptang, maar een zogeheten 'sokkentang', een zware tang met een lengte van 75 tot 100 cm, gebruikt door verwarmingstechnici, om sokken (verbindingstukken) aan zeer grote, ouderwetse verwarmingsbuizen te draaien. Kenmerkend voor de verstelling van deze tang is een draaiwiel op de ronde steel – op de foto precies onder Johanssons rechterhand.

Een waterpomptang is een veel kleiner instrument van ongeveer 25 cm lengte, dat ook een ander verstelmecanisme heeft.

Vlaams idioom

JANNEKE WIEGERS - CENTRUM VOOR TAALADVIES, STAPHORST

Schrijver Tom Lanoye wordt in het februari/maartnummer geïnterviewd door René Appel ('Goesting in taal'). Lanoye vertelt dat zijn Nederlandse redacteur de neiging heeft zijn Vlaamse Nederlands te vernederlandsen, want een zinsnede als 'Hoe ze reageren in het Kremlin is een ander paar mouwen' zou in Nederland niet begrepen worden.

Ik zou willen zeggen: 'Niet doen!' Laat het gemis aan kennis van de Nederlanders niet het uitgangspunt zijn, maar verrijk ons liever met die prachtige Vlaamse uitdrukkingen. Plaats desnoods een voetnoot. Overigens is deze specifieke uitdrukking ook best wel te begrijpen als je die voor het eerst hoort. ■

Foto: Raymond Née

Tom Lanoye in zijn voorstelling *Sprakeloos*.

Plop

Het eerste wat je leert als je gaat twitteren is om zo veel mogelijk onnodige lettertekens te schrappen, zonder dat er een onleesbare zin ontstaat. Voorgaande zin bijvoorbeeld telt 146 tekens, 6 meer dan op Twitter is toegestaan. Maak daarvan 'Het 1e wat je leert als je gaat twitteren = om zo veel mogelijk onnodige lettertekens te schrappen, zonder dat er 'n onleesbare zin ontstaat', en hij past.

Je kunt uiteraard verder gaan met comprimeren, daar zijn tal van technieken voor, maar dan zet je de ontvanger echt aan het werk, en dat past niet bij het conversatiekarakter van dit sociale medium. Als er één door iedereen gehanteerde compressiestandaard was, zoals het aloude steno, dan zou je de decompressie kunnen overlaten aan een stukje software, dat de samengeperste boodschap in normale tekst omzet, maar die standaard is er niet. Telegram-stijl, soundspelling, emoticons, IRC-acroniemen, men doet maar wat. IRC staat voor 'internet relay chat', een van de oudste chatprotocollen van het internet. Daar, in de eerste chatrooms, ontstonden de afkortingen waarvan de meeste mensen er wel een aantal kennen en gebruiken, bijvoorbeeld op sms. *IRL* voor 'in real life', *LOL* voor 'laughing out loud', *ROFL* voor 'rolling on the floor laughing', *BRB* voor 'be right back', *WTF* voor 'what the fuck', *OMG* voor 'oh my God', enzovoort. Soundspelling is *g1* schrijven in plaats van *geen* of *l8* in plaats van *lacht*.

Een ander middel om de informatiedichtheid te verhogen is de hashtag. De hashtag geeft het onderwerp van gesprek aan. *Hash* is de Engelse aanduiding voor het teken #, dat in het Nederlands officieel 'kardinaalsteken' heet, maar door de meeste mensen 'hekje' wordt genoemd. Dat sleutelwoord is dan vaak weer een afkorting. Wie iets wil zeggen over *Pauw & Witteman*, twittert met hashtag *#penw*. Waarom het geen *#P&W* is geworden, weet ik niet. Zoek op *#penw* en je vindt alle opmerkingen over *Pauw & Witteman*. En het spaart weer tekens. De zin 'Is er misschien iets bekend over mensen die tijdens die storing bij ING zó schrokken van hun nieuwe saldo dat ze een hartaanval kregen en de geest gaven?' is 13 tekens te lang, maar 'Is er misschien iets bekend over mensen die zó schrokken van hun nieuwe saldo dat ze een hartaanval kregen en de geest gaven? *#storing #ING*' past precies.

En dan is er nog de notatiewijze voor gedrag. Ook dit stamt uit de digitale prehistorie, de eerste chatrooms, waar de gewoonte ontstond om handelingen en gedrag te markeren met een asterisk. **going out for coffee** of iets dergelijks. Tikte je */me*, dan kwam daarvoor in de plaats automatisch je chatnaam, oftewel 'nickname'. Om een of andere reden word je op Twitter geacht op zo'n gedragsbeschrijving een soort inversie toe te passen. Als je wilt laten weten dat je gaat afwassen, tik je niet **ga afwassen**, maar **afwassen gaat**. Niemand heeft mij kunnen uitleggen waarom dit is. Eén verklaring is dat het ooit begon met chatters die de Engelse taal niet goed beheersten, Aziaten bijvoorbeeld, en het per ongeluk zo opschreven.

Schrijft iemand **plop**, dan neemt hij een alcoholische consumptie. Hou je het voor gezien voor die dag, dan heet dat *#twexit*.

En dan is er de hashtag *#dtv*. Als je iets vraagt, geef je toe dat je het niet weet. Iemand zou je daarom kunnen uitleggen, of bespotten. Dat gevaar kun je bezweren door er een daad van stoerheid van te maken: kijk mij eens, ik dūrf iets te vragen. Mensen voor wie het stellen van vragen geen kwestie van durven is, stellen gewoon hun vraag, mensen die daar onzeker over zijn, gebruiken *#dtv*.

Zo. *#iktio #klaar #twexit *plop**

Jan Kuitenbrouwer

Hoe noem je je broers en zussen in één woord? Is er een woord voor het geluid van schaatsen op natuurijs? Denk mee en vul de gaten in de taal.

‘Net was-ie nog stuk!’

Ruim honderd mensen reageerden op onze oproep uit het novembernummer, waarin we u vroegen: wat zou een goede naam zijn voor een klacht die verdwijnt zodra er een deskundige naar gaat kijken? Dus: de verstopte gootsteen die net weer doorloopt zodra de loodgieter op de deurbel drukt. Of het vastgelopen computerprogramma dat opeens wél werkt als de systeembeheerder over je schouder meekijkt.

Dat het fenomeen her en der al erkend wordt in de medische wereld, blijkt wel uit de bijdrage van Wim van Ouwkerk: “Als tandarts is dit voor mij een heel bekend verschijnsel en ik vergelijk dat tegenover mijn patiënten altijd met het ‘garagesyndroom’. Je gaat met een reutel in de auto naar de garage en als de monteur naast je zit, is de reutel als sneeuw voor de zon verdwenen.” Anderen (de garagehouders wellicht) hadden het opvallend genoeg juist weer over het *tandartseffect*. Een scepticus zou kunnen opmerken dat je dan wel kunt verwijzen naar ieder dienstverlenend beroep. Misschien was een andere term toch geschikter? We zochten verder.

Niet alleen lichamelijke klachten verdwijnen met een deskundige in de buurt. Dat maakte voorgestelde termen als *past minute pijn*, *verdwinpijn* en *sneeuw-voor-de-zon-pijn* minder geschikt. Ook inzendingen als *overtover*, *kiekeboe-klacht*, *fantomherstel*, *pleitepech*, *jomandaatje* en *Lourdes-moment* vielen – hoe aardig soms ook – buiten de prijzen. Daarvoor vertelden ze toch te weinig over het precieze moment waarop de klachten verdwijnen, namelijk net als je die aan iemand wilt laten zien. Twee woorden voldeden wél aan dat criterium: *(ver)toningseffect* en *demonstratie-effect*.

Demonstratie-effect werd driemaal zo vaak ingestuurd als *(ver)toningseffect*, en wij vonden dat woord ook het prettigst in het gehoor liggen. Volgens Sjef Bosman, een van de lezers die dit woord instuurden, is dit effect ook breder toepasbaar dan alleen voor het verdwijnen van problemen met een expert

in de buurt: “Je wilt iemand laten zien dat iets prima werkt en prompt gaat het helemaal mis; voorbeeld: Bill Gates die de nieuwste Windows-versie aan de wereld laat zien, die vrijwel direct crasht.” In één klap nóg een gat gevuld dus – al met al een mooi, multi-inzetbaar woord, dit *demonstratie-effect*. Bosman verdient er een boekenbon van 25 euro mee.

Nieuwe oproep: Slechte slaap door elektronica

Het staat in ieder lijstje met tips tegen slaapproblemen: hou op tijd op met inspannende dingen, zoals werk of het voeren van lastige gesprekken. Tegenwoordig kun je er daar een aan toevoegen: leg voordat je naar bed gaat

tijdig je laptop, tablet of smartphone weg. Wie dat niet doet, loopt het risico op een slechte nachtrust. Of het nu komt door de overvloed aan informatie, het blauwe licht of de onrust van mogelijke nachtelijke meldingen, het is lastig om in slaap te komen – en als dat eenmaal toch is gelukt: om in slaap te blijven.

Die kwalitatief minderwaardige slaap wordt in het Engels hier en daar ‘junk sleep’ genoemd, naar analogie van *junk food* – sinds jaar en dag natuurlijk de term voor minderwaardig voedsel. Zou iets als *junkslaap* hier ook kunnen inburgeren? Of zou dit herkenbare verschijnsel in Nederland toch beter een andere naam kunnen krijgen?

Laat het ons weten via gaten@onzetaal.nl en maak kans op een boekenbon van 25 euro. ■

Beeldschermwerken in bed: slecht voor de nachtrust.

Foto: 123rf.com

Koningsdag en Koninginnedag

? Waarom gaat de nieuwe officiële feestdag Koningsdag heten? We hebben het toch ook niet over Koninginsdag?

! De tussenklanken -s- en -e(n)- zijn grillige elementen in het Nederlands. Of er in een samenstelling -s- of -e(n)- komt, is niet aan vaste regels gebonden; de tussen-n-regels bepalen alleen hoe de tussenklank -e(n)-, als die wordt gebruikt, moet worden gespeeld, maar niet wanneer die klank verschijnt. Veel samenstellingen zijn in de loop der tijd met of zonder -s- of -e(n)- in gebruik gekomen, zonder dat precies te zeggen valt hoe dat komt.

In samenstellingen met *koningin* komt al eeuwenlang meestal een tussen-e(n) voor: *koninginnenkroon*, *koninginnenmantel*, *Koninginnedag*. Na *koning* staat van oudsher juist meestal een tussen-s: *koningskind*, *koningsmantel*, *koningspython*. Daarbij sluit de vorm *Koningsdag* aan. Dit is trouwens geen nieuw woord; in België wordt al sinds 1952 Koningsdag gevierd.

Vaak hangt het van het eerste woorddeel af of er een tussen-s, een tussen-e(n) of helemaal geen tussenklank komt. Het patroon is niet altijd voorspelbaar: zo is het *hondenhok* naast *hondsdolheid*, en *boekenbon* naast *boekrecensent*. Soms zijn bij één begrip twee vormen juist: *schapenkooi* en *schaapskooi*, *boekwinkel* en *boekenwinkel*.

Overigens speelt de betekenis bij dit alles doorgaans geen doorslaggevende rol. De tussen-s heeft vrijwel nooit betekenis en fungeert puur als verbindingsklank. De tussen-en roept soms de gedachte aan meervoud op, maar wordt vaak ook alleen als overgangsklank gebruikt.

Troonswisseling/kroonswisseling

? Je hoort en ziet vaak het woord troonswisseling. Maar met de tróón gebeurt toch niets? Is kroonswisseling niet logischer, omdat de kroon op iemand anders overgaat?

! Bij het woord *troonswisseling* gaat het niet om de letterlijke betekenis van *troon*, 'zetel van een koning(in)', maar om de figuurlijke betekenis 'heerschappij, koningschap'. Er is dus sprake van een wisseling ('verandering, overdracht') van het koningschap: dat gaat van Beatrix over op Willem-Alexander. Ook bij *troonopvolging* gaat het om die figuurlijke betekenis.

Het woord *kroonswisseling* is wel voorstelbaar, maar staat niet in het woordenboek – anders dan *troonswisseling* – en wordt in de praktijk ook weinig gebruikt. Dat is waarschijnlijk omdat de Nederlandse koning(in) nooit meer een kroon draagt. De

kroon is bij de troonswisseling wel aanwezig, net als de scepter en de rijksappel, maar wordt niet bij het ritueel betrokken; de nieuwe koning wordt niet gekroond.

Koninklijke titulatuur

? Wat worden de nieuwe titels van Willem-Alexander, Máxima, Beatrix en Amalia?

! Hoewel het koningspaar in een interview heeft aangegeven niet te hechten aan aanspreekvormen, is de formele aanspreektitel van de koning of koningin *Majesteit*. Dat gold voor koningin Beatrix en geldt vanaf nu voor koning Willem-Alexander en koningin Máxima. Het koninklijk echtpaar kan worden aangesproken met *Majesteiten*. De vorm *Majesteit(en)* is ook juist als aanhef van een brief, maar niet in de adressering: daarin worden de plechtstatige vormen *Zijne Majesteit de Koning* en *Hare Majesteit de Koningin* gebruikt.

In 'gewone' teksten, bijvoorbeeld nieuwsberichten, gaat de voorkeur uit naar de aanduidingen *koning Willem-Alexander* en *koningin Máxima*. In *koning(in)* staat dan geen hoofdletter: het valt onder de regel voor functieaanduidingen. In officiële uitingen zal eerder gekozen worden voor *Zijne Majesteit*, *Hare Majesteit* en *Hunne Majesteiten*, eventueel aangevuld met *de Koning* en/of *de Koningin* – waarbij dan vanwege het plechtstatige karakter wél hoofdletters worden gebruikt.

Als prinses heeft Beatrix de formele titulatuur *Hare Koninklijke Hoogheid*, met als aanspreektitel (én aanhefvorm in brieven) *Koninklijke Hoogheid*, maar in gewone teksten wordt *prinses Beatrix* gebruikt. Bij prinses Amalia (voluit Catharina-Amalia) is ook iets veranderd: als kroonprinses en troonopvolgster heeft ze nu de titel *Prinses van Oranje* (met twee hoofdletters), net zoals haar vader *Prins van Oranje* was. Haar titulatuur blijft overigens gelijk: het was *Hare Koninklijke Hoogheid* en dat blijft zo.

De kroon spannen

? Waar komt de zegwijze 'Dat spant de kroon' vandaan?

! *De kroon spannen* ('alles en iedereen overtreffen') betekent letterlijk 'zich de kroon om het hoofd doen sluiten', aldus het *Groot Uitdrukkingenwoordenboek* van Van Dale; andere bronnen maken melding van een haarband, diadeem of krans. De formule *crone spannen* kwam al in de Middeleeuwen voor; kennelijk kon *spannen* in die tijd zoets betekenen als 'aangemeten krijgen' of 'aanmeten'.

Wie 'de kroon spande', kreeg dus een kroon op zijn hoofd. Van daaruit ging het 'koning zijn' betekenen, en nog weer later '(boven anderen) uitmunten, de eerste zijn, alle anderen achter zich laten'. Tegenwoordig wordt het meestal niet meer over personen gezegd maar over abstracte zaken, bijvoorbeeld: 'Het had overal in het land gevoren, maar Twente spande de kroon met 22 graden onder nul.'

Fred de Graaf, voorzitter van de Eerste Kamer

Eerste(-)Kamer(-)voorzitter

? De gastheer van de inhuldiging is de voorzitter van de Eerste Kamer. Hoe maak je een samenstelling van Eerste Kamer en voorzitter?

! De juiste schrijfwijze is *Eerste Kamervoorzitter* of *Eerste Kamer-voorzitter*. De eigenaam *Eerste Kamer* bestaat uit twee delen. De regel is dat de spatie tussen de delen van een naam behouden blijft in een samenstelling; de hoofdletters maken doorgaans al duidelijk dat het om een eigenaam gaat. Het laatste deel van de naam wordt in principe vast geschreven aan het woord waarmee de naam een samenstelling vormt, maar voor de duidelijkheid mag er ook een streepje tussen worden gezet.

Meer voorbeelden: *Dode Zeerollen* of *Lady Gaga-fan* of *Lady Gaga-fan*, *Douwe Egbertskoffie* of *Douwe Egberts-koffie*. Voor namen die uit meer dan twee delen bestaan, geldt dezelfde regel: *Kanis & Gunninkkoffie* of *Kanis & Gunnink-koffie*, *Dirk van den Broekfiliaal* of *Dirk van den Broek-filiaal*, enzovoort. ■

Meer taaladvies?

Op onze website vindt u zo'n 1800 taal-kwesties: www.onzetaal.nl/taaladvies. De Taaladviesdienst is telefonisch bereikbaar op 0900 - 345 45 85 (zie ook colofon). Of download de gratis Onze Taal-app via www.onzetaal.nl/app.

Fratsen, potti en verschillig

Onvergetelijke woorden in de reclame

Reclame is de strijd tegen de clichés, stelt Jaap Toorenaar. Als tekstschrijver bedacht hij slogans als “NRC Handelsblad. Slijpsteen voor de geest” en “De maatschappij. Dat ben jij.” Hoe zorg je ervoor dat zo’n kort zinnetje zich voor altijd in het collectieve geheugen wurmt? Het geheim van de smid.

Jaap Toorenaar

Wat zijn de tien bekendste regels uit de Nederlandstalige popmuziek? Bij mijn weten is dat nooit onderzocht, maar een paar zinnen durf ik wel te tippen: “Één keer trek je de conclusie, vriendschap is een illusie” van Het Goede Doel, “Hoe sterk is de eenzame fietser?” van Lennaert Nijgh en Boudewijn de Groot en “Is dit alles?” van Doe Maar. Maar als u “Er staat een paard in de gang” van André van Duin wilt kandideren, kan dat natuurlijk.

Wie van ons weet wat de tien bekendste bijbelteksten zijn? Of de beroemdste dichtregels uit de Nederlandse poëzie? Welke uitspraken van Nederlandse politici kent vrijwel iedereen? “Doe eens normaal, man” van Geert Wilders? Of dacht u eerder aan de “twee dingen die u moet begrijpen” van Joop den Uyl?

Ik werk als tekstschrijver op een reclamebureau, en ik word geacht om na te denken over de herinneringswaarde van woorden. Waarom veroverd de ene (slag)zin zich een plaats in ons collectieve geheugen en maakt de andere evenveel indruk als de stoeptegels voor de deur van de bakker? Waarom kent iedereen de slogan van de TROS en niemand die van de AVRO? Natuurlijk, dat zal te maken hebben met het aantal ke-

ren dat we een zin voorbij zagen of hoorden komen, maar daarin schuilt slechts een deel van de verklaring, denk ik.

■ ZUIVELSTE VERWENNER

Zijn sterke zinnen altijd kort en krachtig? Scoren ze omdat ze rijmen of alliteren? Het kan helpen, maar het garandeert niets. “OB. Een veilig idee” heeft in slagzinland geen indruk gemaakt. En een slogan die mensen – vooral ouderen – vaak nog wél kennen, is zelfs uitgesproken lang: “Laat niet als dank voor het aangenaam verpozen de eigenaar van het bos de schillen en de dozen.”

Er bestaan nogal wat slagzinnen waar het woord *genieten* in voorkomt. Waarschijnlijk bent u ze allemaal vergeten.

Er is ook een slogan met *rund* en *stunt* erin. Die kent u nog. Hoe komt dat? Hier stuiten we, denk ik, op les één. Gebruik woorden die geen enkele adverteerder gebruikt. Reclame is de strijd tegen de clichés. Slogans met woorden als *voordelig*, *belevenis*, *ontdekking*, *lekker*, *smakelijk* en *resultaat* wordt de toegang tot ons geheugen ontzegd. Zorg voor je eigen woorden, desnoods bedenkt je ze. Mona noemde zich jarenlang “de zuivelste verwenners”. De VARA riep ons op om “verschillig” te zijn. “Het zwitserlevengevoel” staat sinds 2006 zelfs in de grote Van Dale. Het is het enige op een reclamebureau bedachte woord met een merknaam erin dat het woordenboek haalde.

Illustratie: Matthijs Sultier

Actievoerders trekken ten strijde met zelfbedachte woorden als “woekerpolis”, “plofkip” en “kiloknaller”. Zonder naam geen bestaan, denken ze wellicht, elke misstand verdient een eigen etiket. Duo Penotti werd bekend met twee smaken in een “potti”. *Jiskefet* kwam met een woord van eigen makelij door de toevoeging van een klinker: “lullo”. En in een van zijn bekendste uitspraken veranderde Pim Fortuyn een letter: “Ik heb er zin an.”

■ WAKKERE VOLKSKRANT?

Met woorden is het als met mensen: de bijzondere maken meer indruk. Hoe vaak komt het woord *motor* voor in reclameboodschappen voor levensmiddelen? Nooit. Ook daarom was “Melk. De witte motor” ijzersterk. Hoe vaak hoort u *nuance* in een reclameblok? Alleen in een vroegere slagzin van *NRC Handelsblad*: “Voor wie de nuance zoekt”. Toen Albert Heijn zijn prijzen verlaagde, koos de kruidenier voor een bijzondere verwoording: “’s Lands grootste kruidenier gaat op de kleintjes letten.” Die uitdrukking werd zijn bezit, zoals eerder het weinig gangbare *mee-denken* opgeëist was door de NMB-bank: “De NMB denkt met u mee.”

Hoe vaak komt het voor dat u een alert persoon ‘wakker’ noemt? Waarschijnlijk zelden. *De Telegraaf* is de officiële eigenaar van het woord geworden. Uit hun slagzin “De krant van wakker Nederland” is zelfs de naam van een omroep voortgekomen. Als *de Volkskrant* zich begin jaren negentig als krant voor alerte lezers had willen presenteren en zich tot “krant van wakker Nederland” had uitgeroepen, had niemand vreemd opgekeken. Maar nu dat *wakker* zo sterk is ingekleurd, ligt dat anders.

■ MYSTERIEUS

Godfried Bomans schreef ooit een verhaal over sinterklaasliedjes waarvan de moraal was dat kinderen met name gegrepen worden door de woorden die ze niet begrijpen: “*Makkers*, staakt uw wild geraas”, “Wie zoet is krijgt lekkers, wie stout is de *roe*.” Ik herken die momenten van verwondering. Als kind stuitte ik op een slagzin die me bijna uit mijn slaap hield. “Lucky Luke. De man die sneller schiet dan zijn schaduw.” Kon dat? Was dat in theoretisch natuurkundig opzicht mogelijk?

Wat Bomans zei, geldt ook voor volwassenen. In de jaren tachtig maakte Nederland kennis met biogarde, een zuivelproduct met “rechtsdraaiend melkzuur”. Geen sterveling begreep precies wat dat inhield, maar het mysteri-

euze begrip bleef bij iedereen hangen.

Dat brengt me bij een tweede les voor wie onvergetelijke woorden wil achterlaten. Waarschijnlijk hebben we over veel zinnen die we ons kunnen herinneren ooit kort nagedacht. En juist dat nadenken bevordert de opnamebereidheid van ons geheugen, denk ik. De inmiddels overleden krant *De Pers* kwam met een mooie paradox: “Gratis maar niet goedkoop”. Crooo had ooit “Geen fratsen, dat scheelt.” Ook sterk, vanwege het bijzondere woord *fratsen* én omdat je over dit ultrakorte college bedrijfseconomie even kunt nadenken. De sterkste en meest dramatische zin die de Nederlandse politiek deze eeuw voortbracht, kent u. Hij is van een voorman van de LPF en dateert van vlak na de moord op de eerdergenoemde man die er zin aan had: “De kogel kwam van links.” Ook een uitspraak die om een halve seconde doordenken vraagt. ‘Ik ben ervan

Slogans met woorden als ‘voordelig’, ‘belevens’, ‘ontdekking’, ‘lekker’ en ‘smakelijk’ wordt de toegang tot ons geheugen ontzegd.

overtuigd dat links Nederland een klimaat heeft geschapen dat hieraan bijdroeg.’ Als de spreker dat had gezegd, waren zijn woorden nog dezelfde dag in de vergetelheid geraakt.

■ MEEZINGEN

Welke andere onvergetelijke zinnen mogen in dit verhaal niet ontbreken? “Stop een tijger in je tank” van Esso, een zin als een schilderij. En wat dacht u van “Zo slank als je dochter” van Era? Honderden merken hebben vrouwen verteld hoe goed ze voor hun lijn en figuur zijn, niet één deed het zo persoonlijk als dit margarinemerkt. Prachtig vind ik ook de zin van de Belastingdienst, die ik bekend mag veronderstellen. Hoe je met één zin een organisatie een aardiger en menselijker gezicht kunt geven.

Of iedereen ’m al kent betwijfel ik, maar op de zin van de rechtsbijstandverzekeraar DAS heeft in elk geval iemand zijn best gedaan: “Het antwoord op alles waar u niet om heeft gevraagd.”

Eigenlijk heb ik bewondering voor elke zin die Nederland veroverd heeft. Zoals “Wij van WC-EEND adviseren WC-EEND”. Soms moet je als adverteerder reclame even serieus nemen als

**’s Lands grootste
kruidenier
gaat op de
kleintjes letten.**

Albert Heijn koos voor een bijzondere verwoording.

de gemiddelde consument: niet. En natuurlijk waardeert ik “De grootste familie van Nederland” van de TROS. U mag het een onzinnige boodschap vinden, de slagzin van de AVRO is u nog steeds niet te binnen geschoten.

Vergeetelijke woorden

Welke slagzinnen zinnen zijn volkomen levenloos? Welke roepen geen beelden op en laten geen beelden achter? Welke laten je nergens over nadenken en verdwijnen in het moeras van ons geheugen? Een aantal kandidaten die de laatste tijd voorbij kwamen in reclameblokken.

- Etos. Alles voor jou.
- Ziggo. Altijd iets voor jou.
- Heineken. Open your world.
- Zo eigen als Grolsch.
- AVRO. Verrijk je wereld.
- NCRV. Samen op de wereld.
- CZ. Alles voor betere zorg.
- Jij kiest. FBTO.
- Het AD houdt je bezig.
- Essent levert.
- Lexa. Als het om daten gaat.

‘Aan gerekwireerde mijn exploit doende’

Taal in het werk [16]: de deurwaarder

Er zijn beroepen waarin taal zo niet de hoofdrol, dan toch zeker een flinke bijrol speelt. Geregeld worden ze in *Onze Taal* geportretteerd. Deze keer: de deurwaarder. Over ‘litigieuze facturen’, ‘executoriaal beslag’, ‘voldoening buiten rechte’, en het schrijven van ellenlange zinnen.

Jacco Snoeijer

‘Dwangbevel! In naam der Koningin!’ Wie zijn rekeningen niet op tijd betaalt, riskeert de komst van de deurwaarder. En dat is met name voor wanbetalende taalliefhebbers een aanzienlijk risico. De deurwaarder komt namelijk niet zomaar langs: hij ‘vervoegt zich aan voormeld adres’. En dan geeft hij geen kopie van een aanmaningsbrief af, om vervolgens verder te gaan, nee: ‘aldaar aan laatstgemeld adres exploit doende en afschrift dezes latende’ vertrekt de deurwaarder weer, de schuldenaar in verwarring achterlatend. Er is zojuist een exploit betekend. Maar wat betekent dat? Wat is het verhaal achter het verhaal door de deurwaarder? En waarom leest dat verhaal zo lastig?

■ DICKENS

Wie een dwangbevel leest, of zich over een dagvaarding buigt, zou bijna denken dat de deurwaarder een figuur uit de negentiende eeuw is. Zo iemand die met hoge hoed en wapperende cape op de voordeur roffelt. ‘Heden, heb ik, deurwaarder, op verzoek van eiser, GEDAGVAARD, gedaagde, OM op de dertiende maart tweeduizend en dertien in persoon te verschijnen ter terechtzitting van de rechtbank, alsdan en alsdaar zitting houdende in het gerechtsgebouw te ’s-Hertogenbosch, TENEINDE op eerdergenoemde tijd en plaats door eiser tegen zich als gedaagde op de hieronder te ontwikkelen gronden te horen eiser als volgt.’ De deurwaarder als een in de

tijd verdwaald personage uit een roman van Dickens.

In de eenentwintigste-eeuwse werkelijkheid is de deurwaarder echter een vrij normale ambtenaar en zelfstandig ondernemer (zij het eentje met afwijkende opvattingen over hoofdlettergebruik). Als ambtenaar heeft hij de wettelijke taak officiële stukken van een juridische procedure bij de partijen te bezorgen en de inhoud ervan mee te delen (te ‘betekenen’), en als ondernemer houdt de deurwaarder zich onder andere bezig met het incasseren van schulden. Soms hoort daar het roffelen op de deur bij, maar vaak ook gaat een dagvaarding of een aanmaning in een envelop in de overvolle brievenbus.

De wettelijke taak officiële stukken te betekenen – de deurwaarder is een gespecialiseerde juridische postbesteller – verklaart voor een deel waarom de deurwaarder zulke ouderwetse woorden en ingewikkelde zinsconstructies han-

teert. De wetten waarmee de deurwaarder werkt, stammen namelijk uit de negentiende eeuw. Zo schrijft het wetboek van burgerlijke rechtsvordering voor dat een dagvaarding (een oproep om bij de rechtbank te verschijnen) ‘per exploit geschiedt’ en stelt het eisen aan de vorm waaraan zo’n exploit moet voldoen. Als de deurwaarder op een dagvaarding zou schrijven dat ‘hij een kopietje van deze oproepbrief in de bus heeft gedaan’, zou dat gevolgen kunnen hebben voor de rechtszaak. De ouderwetse hoed en cape zijn dus simpelweg dwingende kledingvoorschriften.

■ BIJSLUITER

Sommige frasen in de stukken van de deurwaarder die voor de buitenstaander abracadabra zijn, hebben bovendien een specifieke juridische betekenis – zoals ‘uitvoerbaar bij voorraad’, ‘tegen kwijting te betalen’, of ‘kosten ter verkrijging van voldoening buiten rechte’.

Illustratie: Frank Dam

Het is vaktaal. Nu is die vaktaal wel aardig voor juristen onderling – zo hebben ze aan een half archaïsch woord genoeg – maar het maakt de teksten voor veel niet-ingevoerde ontvangers onbegrijpelijk. Niet iedereen heeft een verwijzend en verklarend juridisch woordenboek onder handbereik wanneer de deurwaarder langskomt. Freek de Jonge voert in een voorstelling een deurwaarder op die aanbelt met de mededeling dat hij beslag op het huis komt leggen. Zegt Freek: ‘Nou ben ik gek op pannenkoeken, maar dit is wel erg overdreven!’

Omdat net als Freek de Jonge veel schuldenaren de juridische terminologie onvoldoende of zelfs verkeerd begrijpen, heeft de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG) in oktober 2011 een aantal ‘juridische bijsluiters’ ontwikkeld. De bijsluiters vervangen de officiële stukken niet, maar proberen ze wel te verduidelijken door in eenvoudige taal (in het Nederlands, maar ook in het Engels, Duits, Frans, Turks en Arabisch) uit te leggen wat het betekent als de deurwaarder bijvoorbeeld executoriaal beslag komt leggen: waardevolle spullen weghalen om ze in het openbaar te verkopen. Zo’n bijsluiter is geen overbodige luxe, want zonder die uitleg is een exploit van zo’n beslag tamelijk onnavolgbaar – totdat het moment aanbreekt waarop de deurwaarder de flatscreentelevisie en de laptop af laat voeren.

■ ÉÉN LANGE ZIN

De onduidelijkheid in de tekst van een exploit komt ook doordat die is opgesteld als één lang verslag van wat de deurwaarder allemaal aan mededelingen heeft gedaan en aan handelingen heeft verricht, vervat in één enkele zin, die pagina’s lang doorloopt: ‘Heden heb ik, uit kracht van de grosse van een beschikking gegeven door de E.A. Voorzieningenrechter houdende verlot tot het ten laste van na te noemen gerekwireerde leggen van conservatoir beslag, welke beschikking is gegeven op het daartoe door mijn rekwirante ingediende verzoekschrift, in tegenwoordigheid van de door mij ten deze verzochte getuige; aan gerekwireerde mijn exploit doende en sprekende met voornoemde, tegenover wie ik mij heb gelegitimeerd en het doel van mijn komst heb meegedeeld, waarna hij mij en mijn getuige desgevraagd de toegang tot het perceel verleende; aangezegd dadelijk te zullen overgaan tot het leggen van conservatoir beslag op de roerende zaken’, enzovoort.

Met de bijsluiter wordt de zaak een stuk leesbaarder: ‘Er is tegen u een von-

nis gewezen of een dwangbevel uitgevaardigd en u heeft geen (volledige) betaling verricht. De gerechtsdeurwaarder heeft daarom beslag op uw inboedel gelegd.’ De toelichting uit de bijsluiter is des te belangrijker, aldus de KBvG in een persbericht, omdat een mondelinge toelichting door de deurwaarder vanwege de stress en emoties bij de schuldenaar soms niet goed overkomt.

■ TE DEZER ZAKE

De juridische noodzaak om vaktermen te gebruiken, en bepaalde ouderwets geformuleerde vormvoorschriften weer te geven, verklaart het ouderwetse taalgebruik maar voor een deel. De stukken van de deurwaarder wemelen van woorden als *weshalve* en *mitsdien*, terwijl een enkeling het zelfs aandurft een woord als *mitsgaders* te gebruiken. *Mitsgaders*! Verder hebben deurwaarders een warme band met het multifunctionele voorzetsel *te*, bij voorkeur te gebruiken in de tweede naamval. Een willekeurige greep levert op: *te eniger tijd*, *te gelegener tijd*, *ten verzoeken*, *ten titel*, *ten kantore*, *te dezer zake*, *ten deze*, *te uwer*, *ten bewijze*, *ter griffie*, *ten eigen bate*, *te onzer kennis*, *te zijner keuze*, *te goeder trouw*, en natuurlijk *ter incasso* – de lijst is verre van foutloos en schier oneindig.

Als er geen juridische noodzaak voor dit taalgebruik is, waarom komt het dan voor? Een Amsterdamse advocaat heeft een dagvaarding uit 1880 ingelijst boven zijn bureau hangen. Datzelfde stuk zou je volgens hem – eenmaal uit de lijst – vandaag vrijwel ongewijzigd door een deurwaarder kunnen laten betekenen. Hij wijst erop dat de taal van deurwaar-

blog dat het gebruik door juristen van woorden als *weshalve* en *mitsdien* een wij-gevoel geeft: “Door dergelijke woorden laat je zien dat je weet hoe het hoort. Je hebt je het vakjargon eigen gemaakt, plus de taalkundige bosschage waarin dat jargon is opgebloeid.”

Hoe het ook zij, in de taalkundige bosschage van de deurwaarder tiert het Frans welig. De eerste versie van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering is uit de tijd van Napoleon, en de Franse origine klinkt nog steeds door in de teksten van nu. De schuldeiser of degene die een verzoek indient bij de rechtbank heet gelukkig tegenwoordig vaak gewoon ‘eiser’ of ‘verzoeker’, maar ‘insinuant’ of ‘requestrant’ komen ook nog voor. De schuldenaar of degene tegen wie het verzoek gericht is, wordt in die laatste gevallen ‘geïnsinueerde’ of ‘gerequesteerde’. Een voor de rechter betwiste rekening heet dan ‘litigieuze factuur’. En de werkelijk francofiële deurwaarder sluit zijn stuk af met ‘sur ce, salut!’ Juridisch zijn dat Frans en die francologieën nergens voor nodig, maar blijkbaar is het *comme il faut*.

■ QUOD DRIEWERF NON

Frans is niet de enige vreemde taal in de stukken. Veel deurwaarders – net als veel juristen – strooien graag met wat Latijn. *Quod non* is een prachtig voorbeeld. Het wordt gebruikt om een stelling van de andere partij te ontkrachten: ‘Zo u de rekening al betaald zou hebben – *quod non* – is dat niet tijdig geschied.’ Op die manier. Ook de overtreffende trap komt voor: ‘*quod uitdrukkelijk non*’ en zelfs ‘*quod driewerf non*’. En ter afsluiting schrijft de deurwaarder niet ‘tot

De stukken van de deurwaarder wemelen van woorden als ‘weshalve’ en ‘mitsdien’, en zelfs ‘mitsgaders’. ‘Mitsgaders’!

derstukken al die tijd prima heeft gewerkt, en dat er dus geen drang bestond om het taalgebruik aan te passen. Die *if it ain’t broke, don’t fix it*-mentaliteit heeft ertoe geleid dat 123 jaar na het schrijven van die ingelijste dagvaarding de deurwaarder nog steeds termen als *metterwoon*, *desniettegenstaande* en *nochtans* opschrijft.

■ WIJ-GEVOEL

Taalhistoricus en journalist Ewoud Sanders geeft nog een andere verklaring. Hij schreef een paar jaar geleden op zijn

ziens’, maar concludeert hij ‘tot persistit’. Waarmee hij maar wil zeggen dat hij onverkort bij zijn standpunt blijft. Klare taal is anders.

Zal de deurwaarder ooit zo schrijven dat de wanbetaler hem met open armen ontvangt? Dat de taalliefhebber reikhalzend uitkijkt naar zijn komst? Dat is onwaarschijnlijk. Maar een helder geschreven stuk helpt wel. En daarvoor zal de deurwaarder toch de woorden met een ouderwetse snit moeten inruilen voor een eigentijdse outfit. In naam des Konings!

Zout

Hans Beelen en Nicoline van der Sijs

“**D**e zee zit barstensvol met jou, maar echt goed smaak je op een eitje”, dichtte Abdelkader Benali in 2003. Jacob Cats kon in 1636 “beter gout, als zout op aerden missen” en de Bijbel stelt kortweg: “Zout is iets goeds” (Lucas 14:34). Het veelgeprezen mineraal dat in de keuken, bij gladde wegen en in de chemische industrie onmisbare diensten bewijst, is ook voor onze taal een smaakmaker.

■ SAL

In de middeleeuwse encyclopedie *Van den proprieteyten der dinghen* van Bartholomeus Engelsman, die in 1485 in Nederlandse vertaling verscheen, wordt een verband gelegd tussen het vurige karakter van zout en de Latijnse woorden *sal* en *salire*, die ‘springen’ betekenen: “Sal dat is sout ende is gheseit van saliendo dat is van springen want als men soute int viere werpt so springet vten viere wantet vierich is” – dus: ‘Sal betekent ‘zout’; het is afgeleid van *salendo* (‘springen’), want als je zout in het vuur werpt, dan springt het uit het vuur, omdat het vurig is.’ Tegenwoordig weten we dat die etymologie onjuist is: het Nederlandse *zout*, het Latijnse *sal*, het Duitse *Salz* en het Engelse *salt* gaan allemaal terug op één Indo-Europese wortel (het Indo-Europees is de moedertaal van de meeste talen die in Europa worden gesproken).

Typisch voor het Standaardnederlands is dat de klank *al* zich tot *ou* heeft ontwikkeld. In de twaalfde eeuw treffen we de oude *al*-klank aan in *Saltkota*, letterlijk ‘Zoutkeet’, de naam van een plaatsje in de buurt van Duinkerken, waar in de Middeleeuwen zout werd gewonnen. Inmiddels heet het dorp *Zuidkote* – kennelijk herkende men dat *salt* niet meer, en werd het opgevat als windrichting.

■ SLA EN SALARIS

Het eeuwenlange gebruik van zout bij het kruiden en conserveren heeft tal van culinaire woorden opgeleverd. Het woord *salade* is eind zestiende eeuw ontleend aan het Frans. Het gaat via het Italiaans terug op het Latijnse werkwoord *salare* (‘zouten, inleggen’). De

betekenis verschoof van ‘gerecht uit groente bereid’ naar ‘groene groente die rauw wordt gegeten’. Met name de verkorte vorm *sla* heeft deze tweede betekenis aangenomen. Een eigen betekenisontwikkeling vertoont de verkleinvorm *slaetje*, al in gebruik vanaf 1672 voor ‘koud hartig gerecht met tomaten, komkommer e.d.’ En in *De Tijd* van 23 november 1897 lezen we: “Sedert eenige jaren plegen de oude robben [zeelieden in een tehuis] te Egmond omstreeks St. Nicolaas te worden vergast op een extra-slaetje en een extra rookertje.” Hier betekent *slaetje* ‘tabakspriem’. Met het in onbruik raken van zulke priemen is deze betekenis verdwenen.

Een zoutige oorsprong heeft ook *zult* (‘gepekeld vleesspijs’). Aan verschillende Romeinse talen hebben we woorden ontleend als *salsa* (‘scherpe saus’), *salami* (‘gekruid Italiaanse worst’), *saucijse* (‘gezouten worst’, al in 1477 genoemd als *salcijsken*) en *saus*, die alle uiteindelijk teruggaan op het Latijnse *sal*.

In de Romeinse tijd kregen soldaten een zoutrantsoen. Dit *salarium* werd later ook toegekend aan rondtrekkende ambtenaren. Zo ontstonden de betekenissen ‘bezoldiging aan officieren’ en

‘onkostenvergoeding van ambtenaren’. In het Nederlands, dat het woord ontleend heeft aan het middeleeuws Latijn of het Frans, is de uitgang *-ium* vervangen door *-is*. Al in 1282 treffen we in een Vlaamse oorkonde de moderne betekenis aan, in de formule *sonder salaris ende sonder enigghen cost*: ‘zonder bezoldiging en zonder enige onkostenvergoeding’.

■ HALOGEENLAMP

Het met het Latijnse *sal* verwante Griekse woord *hals* is via het Zweeds in het Nederlands beland. Op basis van de tweede naamval *halos* muntte de Zweedse scheikundige Berzelius in 1742 de samenstelling *halogeen*, letterlijk ‘zoutvormend’. Hiermee duidde hij een groep elementen aan die bij aanraking met metaal zouten vormen. Het woord *halogeen* is populair geworden in de samenstelling *halogeenlamp*. In deze lampen bevindt zich een halogeen element, bijvoorbeeld broom, dat met metaaldamp van de gloeidraad reageert. Van het aldus ontstane metaalzout slaat vervolgens het metaal weer op de gloeidraad neer, waardoor de levensduur van de lamp wordt verlengd.

■ ZOUTPILAAR

Zout komt ook voor in allerlei uitdrukkingen. Bijbels van oorsprong is *als een zoutpilaar erbij staan*: ‘verstijfd blijven staan’. De vrouw van Lot veranderde in een zoutpilaar toen ze op de vlucht voor de verwoesting van Sodom en Gomorra tegen Gods verbod in toch omkeek (Genesis 19:26). Elders in de Bijbel blijkt hoe kostbaar zout in het verleden was, getuige de gevleugelde uitdrukking *Gij zijt het zout der aarde* (Matteüs 5:13).

Het zout in de pap (‘datgene wat iets de moeite waard maakt’) is ontstaan als een omdraaiing van *geen zout in de pap verdienen* (‘heel weinig verdienen’). Een Indische variant wordt aangetroffen in de *Java-bode* van 22 oktober 1875. In een ingezonden brief wordt opgemerkt dat in Magelang geen behoefte bestaat aan een nieuwe onderwijzeres: “Die mejufvr. uit Rembang zou niet alleen hier geen bestaan vinden, doch geen zout met rijst verdienen, op zijn Hollandsch uitgedrukt geen zout in de pap.” ■

In de Bijbel veranderde de vrouw van Lot in een ‘zoutpilaar’.

Jaarvergadering Onze Taal

Op maandagavond 3 juni zal de jaarvergadering over 2012 van het Genootschap Onze Taal worden gehouden. De plaats van handeling is anders dan de bezoekers gewend zijn: restaurant De Haagse Kluis, adres: Plein 20 in Den Haag. Dit restaurant is slechts vier deuren verwijderd van Sociëteit de Witte, waar de vergaderingen tot nu toe plaatsvonden. Het Plein ligt dicht bij het centraal station (ruim vijf minuten lopen, richting Binnenhof). De vergadering begint om 19.30 uur.

In verband met de beschikbare plaatsruimte wordt de leden die de jaarvergadering willen bijwonen, vriendelijk verzocht zich aan te melden, telefonisch (070 - 356 12 20), per mail (administratie@onzetaal.nl) of schriftelijk.

AGENDA

1. Opening door de voorzitter
2. Verslag van de jaarvergadering in 2012
3. Jaarverslag 2012
4. Financieel verslag 2012
5. Verslag kascommissie
6. Benoeming nieuwe kascommissie

7. Bestuurssamenstelling:
aftredend en herkiesbaar:
lic. M. (Martine) Tanghe
statutair aftredend en niet-herkiesbaar:
drs. E.H.M. (Els) Goossens

PAUZE

8. Rondvraag
9. Voordracht dr. Els Elffers, 'Wel gekookte aardappels, geen gekookte soep: het grillige voltooid deelwoord'

10. Sluiting

Het jaarverslag, het financieel verslag 2012 en de overige vergaderstukken zijn een half uur voor aanvang van de vergadering op de plaats van de jaarvergadering voor bezoekers beschikbaar. De vergaderstukken zijn vanaf 21 mei ook in te zien op het secretariaat van het Genootschap Onze Taal, Raamweg 1a in Den Haag.

Alle leden zijn hiermee van harte uitgenodigd bij de jaarvergadering aanwezig te zijn. ■

(advertentie)

Steun het BoektrommelProject van de Vriende van Afrikaans!

Een van de idealen van onze organisatie, de **Vriende van Afrikaans**, is dat zo veel mogelijk kinderen in Zuid-Afrika toegang hebben tot boeken.

Om dit ideaal te verwezenlijken is veel hulp noodzakelijk. Bij veel kinderen thuis ontbreekt het helemaal aan boeken en in ongeveer 70% van de scholen in Zuid-Afrika bestaat er niet zoiets als een bibliotheek. Daarom bieden we de boeken aan in metalen kisten: de zogenaamde boektrommels. In veel gevallen gaat het in ons Boektrommelproject om Afrikaanstalige scholen in arme delen van het land, maar als de moedertaal van de kinderen een andere is dan Afrikaans, krijgen ze de boeken in hun eigen taal. Voor meer informatie, zie www.vriendevanafrikaans.co.za of e-pos aan Amanda de Stadler by vafr@sun.ac.za

We hopen op uw hulp. Eén nieuw kinderboek kost hier gemiddeld 10 euro. Met een volle boektrommel, met

daarin zo'n 70 nieuwe kinderboeken, is ongeveer 700 euro gemoeid. Elk bedrag waarmee u het Boektrommelproject kunt ondersteunen, is van harte welkom. Namens al die kinders wat u gaan helpen: baie dankie!

Zo kunt u met een buitenlandbetaling een bedrag voor het Boektrommelproject overmaken:

Naam begunstigde: Vriende van Afrikaans

Plaats begunstigde: Stellenbosch [IBAN: niet v. toepassing]

Rekeningnummer ontvanger: 1071318578

Adres begunstigde: Banghoekweg 115, Stellenbosch, 7600, Zuid-Afrika

BIC bank begunstigde (SWIFT): NEDSZAJJ

Naam bank begunstigde: Nedbank, Stellenbosch

Adres bank begunstigde: Birdstraat (takkode 10-71-10)

Mededelingen: Boektrommelproject

Guus Middag over opmerkelijke woorden, oud en nieuw.

Stof- duivel

Ik las een bericht in de krant: "NASA ziet stofduivel op Mars".

Ik veerde meteen op. Zou er dan toch leven op Mars zijn? Het ging vermoedelijk niet om een ons vertrouwde vorm van leven, en ook niet om groene mannetjes met een Teletubbie-antenne op hun hoofd, maar er was toch iets vreemds waargenomen: een duivel!

De MRO-satelliet die rond Mars cirkelt, had op de planeet een verdacht pluimpje gezien dat bij nadere bestudering een heel grote pluim bleek te zijn: een door temperatuurverschillen ontstane verticale witte sliert van stof die volgens de geleerde berekeningen wel 70 meter breed en 20 kilometer hoog moet zijn geweest. Op aarde komen ook wel stofsluieringen voor, maar die zijn veel kleiner. In Nederland heten ze 'zand-' of 'stofhozen', maar soms ook wel 'stofduivels', waarschijnlijk onder invloed van de Engelse term *dust devils*.

Het is een menselijke neiging om in machtige natuurverschijnselen een oorzaak, een ziel of een geest te veronderstellen. Het mag bij de stofhozen dan in werkelijkheid om een natuurkundig samenspel van temperatuur en luchtdruk gaan, de neanderthaler in ons vermoedt nog steeds een duivel die daar een witte slurf van stof de lucht in trekt. Zie je op een warme zomerse dag hooisprietjes omhoogwervelen? Daar is de 'hooi-duivel' aan het werk. Mistflarden 's nachts op de hei? 'Witte wieven'. In Twente worden stofhozen ook wel 'windheksen' genoemd.

Guus Middag

A. Test uw spellingkennis

- a. goochemerd
b. googemernd
c. gogemernd
- a. doe-het-zelfpakket
b. doe het zelf-pakket
c. doehetzelfpakket
- a. meniscus
b. menuscus
c. muniscus
- a. tortiglioni
b. tortilgioni
c. tortilioni
- a. westelijk Afrika
b. Westelijk Afrika
c. Westelijk-Afrika

B. Vergroot uw woordenschat

- flagrant*
a. eigenwijs
b. nonchalant
c. overduidelijk
- romein*
a. losbandig type
b. niet-cursief
c. slagwapen
- spieën*
a. met een wig vastzetten
b. bespioneren
c. uitspuwen
- tipi*
a. herkauwend dier
b. indianentent
c. Indonesisch eethuisje

C. Zoek de fouten

- Hun herhaaldelijk briesend tekeergaande fileaalchef was nogal heetgeblakerd en kort aangeboden.
- Hij kon hen furieus in de ogen kijken en verwachtte dat iedereen ingeval van kalamiteiten de hete kolen voor hem uit het vuur haalde.

D. Extra

Onder welke algemene naam is de prinsessenboon vooral bekend? En welke synoniemen hiervan zijn er nog meer?

De antwoorden vindt u op bladzijde 141 van dit nummer.

Herstel

In de Taaltest van april had er onder opgave C2 een afbreekstreepje moeten staan na *diamant* (*diamantslijpwerk*) ■

Trainingen Taaladviesdienst

Al jaren geeft de Taaladviesdienst van Onze Taal trainingen over uiteenlopen de taalonderwerpen. Het aanbod is nu uitgebreid met een 'flitstraining werkwoordspelling': in één sessie van twee uur wordt uw kennis van de basisregels opgefrist, en leert u de valkuilen te herkennen en te vermijden.

Het najaarsprogramma omvat al enkele trainingen in Amsterdam en wordt binnenkort aangevuld met trainingen op andere locaties. U vindt actuele informatie op www.onzetaal.nl/taaltrainingen.

Enkele geplande trainingen in Amsterdam:

- 19 september: flitstraining werkwoordspelling (2 uur)
- 19 september: spelling compleet (5 uur)
- 3 oktober: opfrustraining taalregels: spelling, grammatica, leestekens (5 uur)
- 2 november: spelling compleet (5 uur)

App van Onze Taal

In maart is de app van Onze Taal gepresenteerd. Met groot succes: de app is al meer dan 75.000 keer gedownload. Met de Onze Taal-app kunt u de 1800 adviezen van de Taaladviesdienst gemakkelijker raadplegen op de iPhone en op Android-smartphones. De app biedt ook enkele extra's, zoals dagelijks vers taalnieuws.

Zie ook www.onzetaal.nl/app. ■

Taalpuzzel

SAMENSTELLING: RUTGER KIEZEBRINK

In deze woordsudoku moeten in elke rij, elke kolom en elk vet omrand blok van drie bij drie velden negen verschillende letters worden ingevuld: E, K, L, O, R, S, T, V en IJ (de IJ telt hier als één letter). In de puzzel is bovendien een goudkleurige kroonvorm zichtbaar, die uit twee delen bestaat; ook elk van de twee helften van de kroon moet die negen verschillende letters bevatten. In één kroonhelft ontstaat van links naar rechts een toepasselijk negenletterwoord. De letters in de vakjes C5 tot en met F5 dienen als controlewoord.

Wilt u meedingen naar de maandprijs, mail dan het negenletterwoord én het controlewoord naar puzzel@onzetaal.nl, of stuur de oplossing naar Raamweg 1a, 2596 HL Den Haag (o.v.v. 'Taalpuzzel'). Uiterste inzendingdatum: 10 mei.

De winnaar krijgt een luxe spellenpakket (drie spellen, t.w.v. € 67,-) dat beschikbaar is gesteld door spellenfabrikant Goliath. De winnaar van de puzzel uit het aprilnummer is Bert Hesper uit Rotterdam. De oplossing: 1 g; 2 ge; 3 gel; 4 egel; 5 engel; 6 Geleen; 7 regelen; 8 verlegen; 9 verleggen; 10 overleggen; 11 roggenvel; 12 gevlogen; 13 geloven; 14 volgen; 15 Venlo; 16 oven; 17 ven; 18 en; 19 e (het wiskundige getal).

Deze woordsudoku is gemaakt door Folkert van der Meulen Bosma. Meer uitdagende sudoku's zijn als app voor iPhone of iPad beschikbaar via <http://tinyurl.com/d9o37q3>.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1			S	R		IJ	K		
2		IJ			O			S	
3	K								R
4		R						L	
5			T				IJ		
6	S			V		L			T
7	IJ								O
8		T			R			E	
9			E	K		O	V		

© 2013 www.sudoku-variations.com

Geen spellingveranderingen

De nieuwe algemeen secretaris van de Taalunie heet Geert Joris. In *De Standaard* van 1 maart schreef hij: “Er komt geen spellinghervorming zolang ik algemeen secretaris ben van de Taalunie.” Dat klinkt heel dapper, al weet ik niet wat het waard is, want als de ministers werkelijk een spellingverandering willen, kunnen ze Geert Joris gewoon aan de kant schuiven. Maar het is natuurlijk fijn als in ieder geval de algemeen secretaris geen heil ziet in spellingveranderingen. Dat lijkt me ook maar het beste, want je kunt je afvragen of hij er veel verstand van heeft. In zijn stukje in *De Standaard* spreekt hij over de Nijmeegse dissertatie van Arina Banga. In een persbericht daarover moet gezegd zijn dat de *-en* in samenstellingen betekenis heeft en dat de Taalunie bij een volgende spellinghervorming daar rekening mee zou moeten houden. Geert Joris vindt die conclusie “merkwaardig”.

Ik vind die uitkomst daarentegen een open deur, een waarheid als een koe. Ik heb er geen Nijmeegse dissertatie of persbericht voor nodig om tot dezelfde slotsom te komen. Sterker nog: ik was deze mening al toegedaan toen bijna twintig jaar geleden de *pannenkoeken*-spelling werd ingevoerd. Dat heb ik altijd een misser gevonden. En velen met mij.

De zaak is eenvoudig genoeg. Naast *stoel* (enkelvoud) schrijven we *stoelen* (meervoud); naast *ik loop* schrijven we *wij lopen*. En zo is het met ongeveer de helft van alle zelfstandige naamwoorden en met nagenoeg alle werkwoorden. Kortom: met een meerderheid van onze woorden. Is het raar dat een gewoon mens bij *-en* aan een meervoud denkt? Als het op maandag, op dinsdag en op woensdag een meervoud aanduidt, is het toch niet zo vanzelfsprekend dat het op donderdag ineens geen meervoud zou aanduiden? Dat begrijpt bijna iedereen. Alleen de spellingcommissie van de jaren negentig begreep het niet. En Geert Joris nog steeds niet.

Een interessant detail, als ik me niet vergis, is dat de promotor van deze Arina Banga, professor Neijt, destijds deel uitmaakte van de *pannenkoeken*-commissie. Maar misschien is ze intussen van gedachten veranderd. Dan zal er in de hemel vreugde heersen.

Overigens is algemeen secretaris Joris meteen zo eerlijk om erbij te vermelden dat het zo manhaftig geformuleerde standpunt van geen spellingveranderingen helemaal niet van hem is, maar door het Comité van Ministers al in 2005 als beleid is vastgelegd. De motieven voor dit beleid zijn allemaal nog erg jong, want anno 1995 en anno 2005 was er nog geen sprake van. Of eigenlijk: die motieven zijn helemaal niet zo jong, want tien en twintig jaar geleden zijn ze allemaal al bedacht en gezegd door de tegenstanders van spellingveranderingen. En kijk: heel dat arsenaal van op zichzelf zinnige overwegingen om niet te veranderen, waar de Taalunie destijds maling aan had, dat blijken nu ineens de opvattingen van de Taalunie te zijn.

Nou, laten we dan maar hopen dat Geert Joris het daarmee eens is.

Joop van der Horst

Volkstelling

Op 31 mei is het precies 66 jaar geleden dat de volkstelling plaatsvond waarmee het Meertens Instituut de achternamen van alle Nederlanders in handen kreeg. Bij die volkstelling werden in het hele land persoonsgegevens verzameld als geslacht, beroep en religie. Op het gedeelte waarover het Meertens Instituut de beschikking kreeg, stonden van iedere Nederlander de woonplaats en de achternaam vermeld.

Op die manier wilde P.J. Meertens, de directeur van het bureau, de verschillende naamtypen in Nederland in kaart brengen. Het leverde inderdaad een schat aan informatie op, maar wel een die moeilijk te doorgronden was. Want daar zat Meertens dan, met tien miljoen stukjes papier, die nogal eens onleesbaar waren – hetzij door een slecht handschrift, hetzij doordat mensen niet wisten hoe ze hun eigen naam moesten schrijven. En dan waren er nog de nodige lees-, tel- en drukfouten en zoekgeraakte dozen.

In de decennia erna is het project uitgemond in het zogeheten *Nederlands repertorium van familienamen*, een reeks van veertien delen (elf voor de provincies en drie voor de grote steden). Het laatste deel verscheen in 1988 – P.J. Meertens zelf maakte het niet meer mee.

In 2007 volgde een tweede inventarisatie, die natuurlijk veel voorspoediger verliep dankzij de computers waarmee het Meertens Instituut inmiddels werkte. Was er veel veranderd? Nee, in grote lijnen niet. Er waren door de immigratie weliswaar méér namen gekomen, maar in de top-100 van meestvoorkomende achternamen was in 2007 nog altijd geen Yilmaz of Ali te vinden. Sterker, de top-10 werd in 2007 nog altijd gewoon bevolkt door De Jong, Jansen, De Vries, Van de/den/der Berg, Van Dijk, Bakker, Janssen, Visser, Smit en Meijer/Meyer – precies zoals in 1947. ■

Aanbiedingen voor lezers

Taalcanon

In *De taalcanon* worden vijftig veelgestelde vragen over taal beantwoord. Kun je je moedertaal ook vergeten? Verschildt een gebarentaal per land? Bestaat er een talenknobbel? Kun je een nieuwe taal bedenken? Is er ooit één oertaal geweest? Praten mannen en vrouwen verschillend? Staan alle woorden in de Van Dale? En: wat is eigenlijk het nut van grammatica? De onderwerpen worden gedegen, helder en enthousiasmerend beschreven door bekende taalwetenschappers. Zie voor meer informatie het novembernummer van *Onze Taal*. (Ingenaaïd, 246 blz.)

Ledenprijs € 22,50

België: € 29,-. Bestelcode: Taalcanon.

Rare woorden

Behaspelen, onk, vek: jarenlang stond Guus Middag in *Onze Taal* stil bij 'rare', uit gedichten afkomstige woorden. De vijftig beste afleveringen uit deze serie zijn bijeengebracht in het fraai geïllustreerde *Rare woordenboek*. (234 blz.)

Toegestuurd voor € 19,90

België: € 23,90. Bestelcode: Rare woorden.

Opbergmap Onze Taal

Groene linnen speldenmap, voorzien van het logo van het genootschap, waarin twee jaargangen kunnen worden opgeborgen.

Toegestuurd voor € 13,50

De opbergmap voor *Onze Taal* kost € 13,50 (plus € 7,50 voor iedere volgende map). België: € 18,50 (plus € 7,50 voor iedere volgende map). Bestelcode: Opbergmap.

Door de bril van de taal

Beïnvloedt onze moedertaal ons wereldbeeld? Taalkundige Guy Deutscher laat in *Door de bril van de taal* zien dat dit inderdaad het geval is. Verplichte kost voor iedereen die geïnteresseerd is in de relatie tussen taal en cultuur. (343 blz.)

Toegestuurd voor € 29,99

België: € 32,50. Bestelcode: Deutscher.

Het Witte Boekje

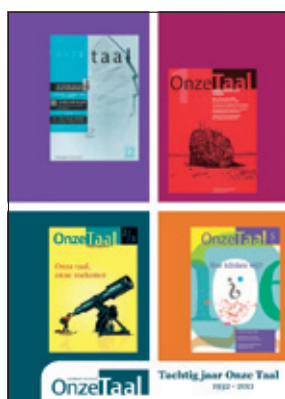

Herziene editie van *het Witte Boekje*, waarvan de eerste druk in 2006 is uitgekomen. Er zijn enige duizenden woorden toegevoegd, en de regels worden nu nog uitgebreider en duidelijker uitgelegd. (Gebonden, 773 blz.)

Toegestuurd voor € 24,99

België: € 27,99. Bestelcode: Witte Boekje.

Dvd met 80 jaargangen Onze Taal

Onlangs verscheen de dvd *80 jaar Onze Taal*, met daarop alle nummers uit de jaargangen 1932-2011. De inhoud van deze dvd is fulltext doorzoekbaar, zodat u razendsnel vindt waar u naar op zoek bent. Maar u kunt de tijdschriften natuurlijk ook op uw gemak 'doorbladeren'. De jaargangen tot en met 2006 bestaan uit hoge-resolutie-scans afkomstig van twee eerdere archief-uitgaven op schijf; van de jaargangen 2007-2011 zijn de originele pdf's opgenomen.

Toegestuurd voor € 24,50

België: € 26,-. Bestelcode: 80 jaar.

Afrikaans

Het *Prisma groot woordenboek Afrikaans en Nederlands* is het eerste grote vertaalwoordenboek voor deze twee talen. Omdat ze op het gebied van woordenschat nogal overeenkomen, is ervoor ge-

kozen het Afrikaans en het Nederlands door elkaar heen op te nemen – een opmerkelijke mix, die in de praktijk heel goed blijkt te werken. Per taal worden er 60.000 woorden beschreven, ook met behulp van voorbeeldzinnen. (Gebonden, 2228 blz.)

Toegestuurd voor € 70,-

België: € 83,-. Bestelcode: Afrikaans.

Taal-top-100

De honderd meest voorkomende taalvragen worden beantwoord in *Taal-top-100*, een handzaam, bondig en overzichtelijk boek - een uitkomst in de dagelijkse taalpraktijk. Alle belangrijke onderwerpen komen aan bod: spelling, grammatica, woordkeuze en leestekens. (221 blz.)

Toegestuurd voor € 15,95.

België: € 19,95. Bestelcode: Top-100.

Duits idioom

In het idioomwoordenboek *Duitse zegswijzen, spreekwoorden, vergelijkingen, verkortingen en letterwoorden* zijn 1500 gangbare uitdrukkingen en 350 veelgebruikte spreekwoorden verzameld en vertaald. Het boek bevat ook oefeningen. In Nederland alleen bij *Onze Taal* verkrijgbaar. (250 blz.)

Toegestuurd voor € 27,-

België: € 31,50. Bestelcode: Duits.

Dikke Van Dales

nieuw

in bijzondere uitgave

De jongste papieren versie van de grote Van Dale is de veertiende druk, een klassiek driedelig woordenboek met maar liefst 268.826 trefwoorden op 4464 bladzijden. Maar hoe klassiek het ook oogt, het is in alle opzichten een modern, goed doorzoekbaar woordenboek, dat ook grammaticale en etymologische informatie geeft.

Van deze papieren grote Van Dale zijn twee bijzondere edities verschenen. De laatste exemplaren van deze twee edities zijn nu te koop bij Onze Taal.

De eerste editie bestaat uit de hierboven beschreven driedelige Van Dale, plus de elektronische versie van dit woordenboek op cd-rom, plus de lijvige Van Dale Spellinggids (met uitleg van de spellingregels en een woordenlijst) – dit alles tezamen in één cassette. U krijgt er bovendien een code bij waarmee u een jaar lang toegang krijgt tot de online grote Van Dale (t.w.v. € 75,-).

Nu van € 219,- voor € 179,-

Daarnaast is er een chic ogende zesdelige uitgave in cassette. Deze verschilt qua inhoud niet van de driedelige Van Dale, maar bestaat uit zes handzame boeken. Ideaal voor op uw bureau.

Nu van € 119,- voor € 99,-

- De driedelige grote Van Dale plus Spellinggids en cd-romversie kost € 179,- (winkelprijs € 219,-). België: zelfde prijs. Bestelcode: 3VD.
 - De zesdelige bureau-editie van Van Dale kost € 99,- (winkelprijs € 119,-). België: zelfde prijs. Bestelcode: 6VD.
- Levering: eind mei.

IN DE RAMSJ

'Als u begrijpt wat ik bedoel'

In de exclusieve Onze Taal-uitgave *'Als u begrijpt wat ik bedoel'* zijn allerlei typerende woorden uit Marten Toonders Bommel-verhalen verzameld. Alle woorden en uitdrukkingen worden verduidelijkt met een citaat. Bevat ook artikelen van Jan Wolkers, Kees Fens en Seth Gaaikema. (112 blz.)

Toegestuurd voor € 9,95

België: € 11,50. Bestelcode: Toonder.

Schrijfwijzer compact

Jan Renkema's *Schrijfwijzer* is hét adviesboek voor het Nederlands. De een-na-laatste editie van deze bestseller is er ook in een iets beknoptere en handzamere versie: de *Schrijfwijzer compact*. Daarin komen dezelfde onderwerpen aan bod, maar de uitleg is terugsnoeid tot de essentie. (Ingenaaide, 263 blz.)

Toegestuurd voor € 12,95

België: € 17,45. Bestelcode: Schrijfwijzer.

Het groen-witte verschillenboekje

Handzaam naslagwerkje op zakformaat met de verschillen (plus toelichting) tussen de groene spelling en de witte spelling – wat waren nu precies de twistpunten? (46 blz.)

Toegestuurd voor € 5,95

België: € 6,50. Bestelcode: Groenwit.

Spellingcursus op usb-stick

Spelling leren en oefenen op uw laptop of pc, dat kan met de digitale spellingcursus. In korte modules worden de belangrijkste onderwerpen van onze spelling uitgelegd. Bevat ook oefeningen en een eindtoets. Wordt geleverd op een usb-stick.

Toegestuurd voor € 15,-

België: € 16,-. Bestelcode: Spellingstick.

Cd-rom Spreekwoorden en gezegden

Op de cd-rom *Spreekwoorden en gezegden* staan dertien belangrijke oude naslagwerken van onder meer Harrebomée, De Beer & Laurillard, Stoett, Ter Laan, Sprenger van Eyk, Zeeman en De Cock. De cd-rom is fulltext doorzoekbaar.

Van € 35,- voor € 10,-

België € 11,50. Bestelcode: Spreekwoorden.

BESTELINFORMATIE

U kunt de boeken etc. bestellen door overmaking van het bedrag op een van onderstaande rekeningen o.v.v. de bestelcode en uw lidnummer of adres. Genoemde prijzen gelden voor Nederland dan wel België. Toezending gebeurt zonder verdere kosten.

Nederland: rekening 4265902 van het Genootschap Onze Taal in Den Haag.

België: postrekening BE97 0001 6355 6649.

Overige landen: prijs en bestelinformatie op aanvraag bij het secretariaat (administratie@onzetaal.nl).

FESTIVAL VOOR HET AFRIKAANS

Van **13 t/m 16 juni 2013** vindt, na het succes in 2011, het tweede Festival voor het Afrikaans plaats in **Den Haag** en **Amsterdam**. Drie dagen lang (**14 t/m 16 juni**) vormt het **Theater aan het Spui** in Den Haag het belangrijkste decor van een festival voor een taal, het Afrikaans, die op steeds meer belangstelling kan rekenen in Nederland en Vlaanderen. Door de zeer nauwe verwantschap met het Nederlands zal het Afrikaans voor velen een feest van herkenning en (her)ontdekking zijn.

Grote namen uit de Zuid-Afrikaanse én Nederlandse muziekwereld zullen optreden, maar ook bekenden uit de schrijverswereld waaronder Antjie Krog en Etiënne van Heerden. Het festival biedt voor ieder wat wils, want ook toneel, cabaret en Zuid-Afrikaanse film zullen te zien zijn. Het festival 'skop af' met een Afrikaanstalig rock/popconcert met klinkende namen als Van Coke Kartel en Bittereinder. Dit spectaculaire rockconcert zal op **13 juni** in **De Melkweg** in Amsterdam plaatsvinden.

De diversiteit van de Afrikaanstalige gemeenschappen, blank en kleurling, komt zeker in de programmering tot uiting.

Het festivallogo vertelt het verhaal van het Afrikaans: de vrouw heeft een ondefinieerbare huidskleur; is ze gekleurd, is ze blank? De Hollandse molen symboliseert de onmiskenbare sterke wortels van het Afrikaans in het Nederlands. De olifant verwijst naar de Oosterse invloeden: Maleis en Indonesisch. De reiskoffer staat voor de reis die het Afrikaans fysiek heeft afgelegd: tijdens de Grote Trek halverwege de negentiende eeuw vertrokken de Boeren naar de noordelijke regionen van het huidige Zuid-Afrika met medeneming van het Afrikaans.

Stef Bos, gevierd zanger in de Benelux en Zuid-Afrika én een van de dit jaar optredende artiesten, zei eens over het Afrikaans dat het een mooie spiegel biedt op het Nederlands. Iedereen die in deze spiegel wil komen kijken is van harte welkom op het Festival voor het Afrikaans.

www.festivalvoorhetafrikaans.nl

Waarom zingt Eva de Roovere “Jij is lastig” en “fantastig”? En de jongens van Opgezwolle “proef die woofer”? En hoe komt het dat dit zo bijzonder klinkt? In zijn rubriek ‘Zong’ staat Guus Middag stil bij de taal en de poëzie die te horen is in allerlei Nederlandstalige liedjes, oud en nieuw.

Miranda Holdersma

Er zijn veel plekken waar je een meisje voor het eerst kunt ontmoeten: in een prieel in een boomgaard, op straat, in de trein, op de kermis. Maar het kan natuurlijk ook gewoon bij de groenteafdeling van de supermarkt. De Drentse zanger Daniël Lohues vertelt in zijn lied ‘Miranda Holdersma’ hoe hij bij zijn bezoek aan de supermarkt ter hoogte van de zakjes met de voorgewassen sla opeens staande wordt gehouden door een meisje. “Ze stun daor veur de veurgewassen slaot.” Het is niet de plek waar hij uit zichzelf vaak stilstaat, zegt hij, maar nu moest hij wel. In deze weinig romantische omgeving stelt dit wildvreemde meisje hem de weinig romantische vraag “of ik wus hoelang rucola kan liggen”. Hoelang blijft rucola goed? Lohues wordt er wat ongemakkelijk van en zegt dan, een beetje beduusd, bij wijze van grap: “Stel joe eerst ’s netjes veur” – een ingewikkelde manier om te vragen: wie ben jij eigenlijk, kennen wij elkaar? Het rucolameisje laat zich daarvoor helemaal niet uit het veld slaan. Ze lacht, ze geeft hem meteen een hand, en noemt haar naam: “Miranda Holdersma”.

■ INGETOGEN

Miranda Holdersma is een alledaagse, noordelijk klinkende naam. Hij ligt lekker in de mond, met zijn afwisseling van onbeklemtoonde en beklemtoonde lettergrepen, en zijn volle rijm tussen voornaam en achternaam – zeker als die met een typisch noordelijke nasale *ae* wordt gezongen, zoals Lohues hier doet. ‘Mirandae Holdersmae’. En dan rijmt het ook nog eens op ‘rucolae’. Op dit punt in het lied weten we nog niet goed wat we moeten verwachten. Wordt het een cabaretstukje over Drentse nuchterheid en prille verliefdheid tussen de voorverpakte groentes? Intussen klinkt het lied nog helemaal niet als een humoristisch lied – eerder als een kalm en ingetogen luisterlied, met alleen wat tokkelbegeleiding op gitaar, en bijna bedeesd en fluisterend gezongen.

In het tweede couplet vertelt Lohues hoe het verdergaat. Hij staat inmiddels weer buiten, bij de rij ingeleverde winkelwagentjes, waar hij zijn fiets heeft

Zanger Daniël Lohues.

gestald. Opnieuw ziet het er stuntelig en weinig amoureuus uit. En dan regent het ook nog eens. “Buuten bij de karregies / stun ik te knooien met mien fietse. / Kreeg de puute mar niet best / onder de snelbinders.” *Knooien* is Drents voor ‘hannesen’. *Puute* is Drents voor ‘zak’ of ‘zakje’. Terwijl hij daar met zijn puute staat te knooien stopt er een auto naast hem. Achter het stuur zit het rucolameisje. Ze vraagt hem of ze hem misschien een lift kan geven. En opnieuw raakt hij een beetje in de war. Hij slaat haar aanbod af, stottert en hakkelt wat. “Mar ik sleug af, / ik zee ‘jao jao, nee, dankewel, / Miranda Holdersma’.” Nu noemt hij zelf haar naam. En opnieuw klinkt er wat vertedering door in zijn stem bij het noemen van die naam – alsof er toch een zweem van verwondering, of misschien wel verliefdheid, rond die zes lettergrepen is ontstaan.

■ MUZE

In het derde couplet heeft Miranda Holdersma definitief bezit van zijn geest genomen. Van de aanvankelijke Drentse afstandelijkheid is niet veel meer over. Lohues vertelt dat hij een week later op precies dezelfde tijd weer naar de supermarkt is gegaan – maar ze was er niet. Een week later ging hij nog weer eens – maar ook toen was ze er niet. En daarna nog vele keren – maar zonder haar ooit nog weer te zien. “Nog veul vaker ben ik hen west, / mar ik zag heur nooit meer, / Miranda Holdersma.” Haar naam wordt nu al

bijna smachtend uitgesproken, als was het de naam van een muze, een onbereikbare geliefde, een aanbeden heilige. Zal hij haar ooit nog weerzien? Het aardse gegeven van een onhandig gesprekje in de supermarkt is overgegaan in een klassiek romantisch lied over een klassiek romantisch gevoel: het verlangen (de *Sehnsucht*) naar een verre verdwenen geliefde.

Waar is de mysterieuze Miranda Holdersma gebleven? Vroeger eindigde een lied met de kwellende vaststelling dat de zanger zijn geliefde maar één keer heeft mogen zien, en haar schim daarna eindelijk en vruchteloos is blijven najagen, met veel eenzaamheid als gevolg. Maar tegenwoordig is er Google. Met behulp van de zoekmachine kan hij haar snel terugvinden. Maar wat blijkt in het slotcouplet van dit lied? De onbereikbare geliefde is ook op Google onbereikbaar. “Googeln had ik direct al daon, / mar ik zag heur nargens staon.” En het is nog waar ook. Volgens de Nederlandse Familienamenbank komt de zo Drents klinkende achternaam Holdersma nergens in Nederland voor. En volgens Google bestaat Miranda Holdersma inderdaad niet, behalve dan in dit lied van Daniël Lohues. Zodat wij ons aan het eind van het lied met Lohues alleen maar deze vraag kunnen stellen, als een eenzame roep over de lege Drentse dreven: “Wie is toch in godsnaam Miranda Holdersma?” En het enige antwoord dat we krijgen is de echo van deze vraag: “Miranda Holdersma?”

Foto: Remy Boxem

In de klas zijn vaak mooie taalvondsten en grappige ontsporingen te horen en te lezen. Maandelijks komen ze langs in de rubriek 'Klassewerk'. Bijdragen zijn van harte welkom op klassewerk@onzetaal.nl.

Amusementskamer

NICO VAN DEN BROEK - DEN HAAG

Jaren geleden, toen ik docent Frans was aan het Nederlands Lyceum in Den Haag, liep ik door de gang en werd ik aangesproken door een brugklameisje: "Meneer, mag ik u iets vragen? Weet u ook waar de amusementskamer is?" In eerste instantie heb ik geantwoord: "Dan kun je hier in ieder lokaal terecht." Na haar stomverbaasde blik heb ik haar natuurlijk de juiste weg gewezen naar de amanuenskamer.

Hoedje kapot

ROEL HOVENGA - 'T HARDE

Als stagiair in een kleuterklas hoor ik eindeloos veel mooie taalkronkels voorbijkomen. Bijvoorbeeld het 5-jarige jongetje dat na een gymles verzucht: "Pff, ik zweet m'n hoedje kapot, zeg!"

Stamt

PETER CIRK - HAASTRECHT

Nadat ik uitleg heb gegeven over het vervoegen van werkwoorden in de tegenwoordige tijd, loop ik door de klas om individuele leerlingen wat persoonlijke begeleiding te geven. Ik sta stil bij een van de leerlingen die taal wat uitdagender vinden, en lees de zin uit de opdracht: "Johan hard met zijn voeten op de trap (stampen)". Hij heeft de vervoeging weliswaar niet fout, maar de *p* is bij hem weggefallen: "stamt" heeft hij ingevuld.

Ik loop nog een keer de regels met hem door. Als we bij de regel 'stam + t' komen, antwoordt hij verontwaardigd "Maar dat staat er!"

Componist

M. KOOPMANS - GROENHORST COLLEGE MAARTENS-DIJK

Als docent Nederlands op een vmbo-groen hoor ik geregeld bijzondere taalkronkels van onze leerlingen. Een vraag uit de toets luidde laatst: "Wat is een componist?" Een leerling antwoordde: "Iemand die met tuinaarde werkt." Helaas kon ik het antwoord niet goedkeuren, maar ik heb er wel erg om gelachen.

Steunkousen?

NELLY TRAPMAN - DOCENTE NEDERLANDS, UTRECHT

Vorige week nam ik een toets af met daarin de vraag "Van welk geleerd begrip is 'I hate you all welcome' een voorbeeld?" Antwoord van een van de leerlingen: "steunkousenengels".

Oorzaak en gevolg

R. MULDER - SCHERPENZEEL (GLD.)

Als het een leerling jaren geleden niet gelukt was zijn huiswerk te maken, moest dat aan het begin van de les gemeld worden. Was er een geldige reden, dan werd dit gedekt door een briefje van thuis. Zodoende stak een jongen in een 3-havoklas zijn vinger op, en deelde mee: "Meneer, ik heb m'n huiswerk niet gemaakt, want ik heb een briefje bij me." Een mooie aanleiding om het verschil tussen oorzaak/reden en gevolg nog eens uit te leggen.

Churchcouncil

HUB. PITTIE - MAASTRICHT

Al meer dan veertig jaar is een van mijn functies die van muzikleraar. Ik gaf in die tijd muziekles op alle niveaus, van kleuterschool tot conservatorium. Tijdens onze koffie- en andere pauzes wisselden wij natuurlijk de wederwaardigheden van de dag uit en zo hoorde je nog weleens wat.

Zo beweerde een leerling in een aardrijkskundeproefwerk ooit dat "een belangrijke waterweg in Vlaanderen" het kanaal "van Gend naar Loos" was. En in een geschiedenisproefwerk kwam als antwoord op de vraag waar de 'Tachtigjarige Oorlog' plaatsvond: "in het bejaardenhuis".

Zelf maakte ik als gecommitteerde bij de conservatoriumexamens het volgende mee. Een van onze Koreaanse studenten moest zijn eindexamen doen als koordirigent. Als onderdeel van dat examen had hij een lijvige scriptie moeten schrijven over aspecten van de koormuziek. In het voorwoord wijdde hij ook een paar regels aan zijn docent, die vol-

gens hem als "conductor of the Church-council Symphony Orchestra" erg succesvol was geweest. Ik verwonderde mij hier zeer over, daar ik nog nooit van een symfonieorkest met die naam had gehoord en ik de carrière van mijn collega goed meende te kennen. Toen realiseerde ik mij opeens dat het voor veel Koreanen misschien wel moeilijk is om zich in het Engels uit te drukken. Zijn hele scriptie wees daar ook op, en nader doordenken leerde mij dat er bedoeld werd dat mijn collega dirigent was geweest van het Kerkraads Symfonie Orkest.

Naakt

RAMON SAUERESSIG - EINDHOVEN

Zojuist gehoord in de inburgeringsklas, waaraan ik lesgeef: "Ik drie morgen mijn verjaardag."

In die klas zit ook een keurige dame van gegoede Keniaanse komaf. Ze was daar de vrouw van een stamhoofd en dat zie je terug in haar deftige manier van spreken en haar meer dan correcte omgangsvormen. Ik was dan ook behoorlijk verbouwereerd toen ze in keurig Nederlands zei dat ze het liefst naakt haar huiswerk maakt.

Ik probeerde mijn verbazing zo goed mogelijk te verbergen. De opluchting moet van mijn gezicht te lezen zijn geweest toen ze eraan toevoegde dat de kinderen dan op bed liggen en het lekker rustig in huis is. Ze bedoelde: 's nachts!

Roepnaam

TILLY CHRISTIAANS - CUIJK

Ik sta dan wel niet voor de klas, maar ik werk op een schooladministratie. In mijn beginjaren op kantoor van een scholengemeenschap kwam een leerling zich bij mij aan de balie melden en ik vroeg hem naar zijn roepnaam. Hij wist niet wat ik bedoelde, dus ik vroeg hem: "Hoe noemt je moeder je?" Hij antwoordde mij: "Mijn moeder noemt me altijd 'schatje'!" Ik moet er nog steeds om glimlachen als ik eraan terugdenk.

Het "Churchcouncil Symphony Orchestra" – oftewel het Kerkraads Symfonie Orkest.

Foto: Kerkraads Symfonie Orkest / Math Habets

Hoort of ziet u taalverschijnselen die u lelijk, verwerpt, leuk, nieuw of anderszins opmerkelijk vindt? Laat het ons dan weten. Liefst per e-mail (redactie@onzetaal.nl, met vermelding van uw adres) of anders per reguliere post (Redactie *Onze Taal*, Raamweg 1a, 2596 HL Den Haag).

'Koni-jin'

WIM HAGENDIJK - OOSTERHOUT

Door de troonswisseling wordt er nogal eens gesproken over koningen en koninginnen. Ik stoor mij eraan dat velen daar bij, ook op radio en televisie, *koningin* uitspreken als 'koni-jin' (met een *j*) of als 'koni-gin' (met een harde of zachte *g*). Dit gaat ook op voor *Koninginnedag* ('koni-jinnedag' en 'koni-ginnedag').

Opvallend en inconsequent genoeg spreken zij *koning* wel uit met de *ing*-klank en niet als 'konin-g' (met een *g*). Gelukkig komt er met Willem-Alexander als koning een Koningsdag, dus van de 'koni-jinnedag' en 'koni-ginnedag' zijn we verlost. Nog wel even opletten bij Máxima, want zij wordt 'koningin' en dus geen 'koni-jin' of 'koni-gin'.

Onze geld terug

MARGRIET HEIM - AMSTERDAM

De laatste weken krijg ik bijna dagelijks een bericht van de NS over aangepaste dienstregelingen, met daarin telkens weer de onnavolgbare zinsnede "onze geld terug bij vertraging regeling". Ik heb de NS zelf al gemaild, maar dat was kennelijk geen aanleiding voor hen om deze doe-het-zelf-constructie van streepjes te voorzien.

Gebruiksaanwijzing

MR. H.M. SLINGERLAND VAN BEMMELEN - DEN HAAG

Enige tijd geleden kreeg ik via Groupon Nederland een beamer geleverd. Hoewel het gaat om een gecompliceerd apparaat, zat er geen Nederlandstalige gebruiksaanwijzing bij, alleen een Engelse, zonder dat dit vooraf gemeld was in de wervende aanbiedingstekst.

Ik besloot daarover een klacht in te dienen bij de Reclame Code Commissie, die 8 februari 2013 onder meer dit schreef: "de aanwezigheid van een Nederlandstalige gebruiksaanwijzing bij consumentengoederen als de onderhavige projector is in het hui-

ge maatschappelijke verkeer niet vanzelfsprekend en, naar de Commissie is gebleken, ook niet verplicht."

Gegeven de 1,5 miljoen laaggeletterde medelanders boven de 16 jaar met daarenboven nog een groter aantal landgenoten die geen of weinig Engels lezen – we spreken dan over in totaal 4 miljoen mensen, dus een kwart van de bevolking – lijkt het me meer dan ongewenst dat in ons land apparatuur geleverd kan worden zonder Nederlandstalige gebruiksaanwijzing en a fortiori zonder dat vooraf (uitdrukkelijk) te melden.

Begin april ontving ik bericht van het College van Beroep, dat ik had gevraagd de uitspraak van de Reclame Code Commissie te vernietigen. Ik ben in het gelijk gesteld. Volgens het college kan een "Nederlandstalige gebruiksaanwijzing (...)" voor de gemiddelde consument voorts als vanzelfsprekend worden beschouwd, nu er sprake is van een technisch product. (...) Van de gemiddelde consument kan niet een dusdanig kennisniveau van de Engelse taal worden verwacht, dat hij moeiteloos en foutloos kennis neemt van de Engelstalige technische termen." Het college vindt kortom "de uiting misleidend en daardoor oneerlijk". ■

Gesignaleerd

Dingetje

RENÉ APPEL - AMSTERDAM

Het woord *dingetje* slaat traditioneel op een kleinigheid, een frutsel, een snuisterij, een niemendalletje, een prul, in ieder geval op iets kleins, maar tegenwoordig heeft het juist vaak een tegengestelde betekenis, zoals in: 'Kijkcijfers zijn natuurlijk een dingetje.' Hier is *dingetje* niet klein en onbetekenend, maar juist belangrijk, want als die kijkcijfers tegenvallen, moet het programma verdwijnen. Als mensen samen 'een dingetje hebben', dan is dat een eufemisme voor een knallende ruzie. In deze nieuwe betekenis wordt *dingetje* ook nogal eens gecombineerd. Verschillende zaken zijn tegenwoordig 'een mediadingetje' of een 'tv-dingetje'. Sommige belangrijke kwesties voor een bepaalde leeftijdsgroep kunnen ook 'een generatiedingetje' zijn.

Hoog staan

RUUD VAN DER WISSEL - DELFT

Toen Robin van Persie, spits van het Nederlands elftal, vorige maand na afloop van de wedstrijd tegen Roemenië op tv zei dat hij het veld in was gestuurd met de op-

dracht "hoog" te "staan", speelde er een glimlach om zijn mond. Waarschijnlijk was dat vanwege dat *hoog staan*: nieuw voetbaljargon van bondscoach Louis van Gaal, maar ook elders al gesignaleerd. Er wordt iets mee bedoeld als: 'ver naar voren opgesteld staan' – een positie waar trouwens ook de ogenschijnlijk tegenovergestelde term *diep* voor wordt gebruikt, als in *diep gaan* en een *diepgaande spits*.

Waar zou dit *hoog staan* vandaan komen? Misschien uit de kleedkamer, waar coaches een staand bord tot hun beschikking hebben waarop met magneetschijven (die de spelers voorstellen) de opstelling kan worden weergegeven. Dus hoe hoger zo'n magneetschijf op het bord wordt gezet, hoe verder naar voren de bijbehorende speler moet spelen. Het zou kunnen.

Catamaran

WALTER PIER - WASSENAAR

In de week voor Pasen volgde het sympathieke NCRV-programma *Man bijt hond* een groepje jongemannen die bezig waren met de voorbereidingen van een paasvuur. De werkzaamheden werden op een gegeven moment onderbroken voor een korte

maaltijd uit de snackbar, waarvoor een van hen een 'catamaran' had besteld. Omdat de reporter dat niet kende, wilde de jongeman wel uitleggen wat het was: een bak patat met een frikandel speciaal aan weerszijden, waardoor het geheel enigszins doet denken aan de zeilboot met de twee drijvers.

Die bak friet met twee frikandellen was ik een jaar geleden ook al eens tegengekomen, bij een snackbar in het Utrechtse plaatsje Linschoten, maar toen heette dit gerecht een 'waterfiets' – ook een naam die het uiterlijk ervan goed beschrijft. Volgens Wikipedia (lemma *friet*) is de catamaran vooral bekend in Noord-Brabant, terwijl de 'friet waterfiets' vooral in Nijmegen en omstreken bekend schijnt te zijn. Van Dale vermeldt ze geen van beide. ■

Woordkeus weer- spiegelt tijdgeest

De woordkeuze in boeken blijkt een goede weerspiegeling te zijn van de aard van de tijd waarin ze zijn verschenen. In de periode van de flowerpower, in de jaren zestig, werden er in boeken meer vrolijke woorden gebruikt dan tijdens de Tweede Wereldoorlog, en in de 'roaring' jaren twintig meer dan in de tijd van depressie die erop volgde. Dat blijkt uit Brits onderzoek waarover is gepubliceerd in het wetenschappelijke tijdschrift *PLoS ONE*. Als je het gebruik van vrolijke en verdrietige woorden tegen elkaar afzet in de loop van de tijd, dan krijg je een grafiek die bijna synchroon loopt met de 'gemoedstoestand' van de wereld.

Vooraf ook de methode die bij het onderzoek is gebruikt, is opmerkelijk. Volgens onderzoeksleider Alberto Acerbi, cultureel antropoloog aan de universiteit van Bristol, werden trends in taalgebruik niet eerder op zo'n grote schaal blootgelegd. Zijn team heeft vijf miljoen Engelse en Amerikaanse boeken uit de vorige eeuw geanalyseerd; het gaat om werken die eerder door Google zijn gedigitaliseerd. Daarmee is ongeveer vier procent van alle boeken onderzocht die ooit zijn gepubliceerd. De beschikbaarheid van deze zee van data is van grote betekenis voor de wetenschap, aldus Acerbi.

Ongoogelbaar uit Zweedse woordenlijst

De Zweedse Taalraad heeft na ruzie met Google besloten het woord *ogooglebaar* ('ongooglebaar') uit de jaarlijkse lijst van nieuwe woorden te schrappen. De Språkråd, zoals de organisatie officieel heet, wilde het woord toevoegen aan een lijst van begrippen die niet in het Zweedse woordenboek staan maar wel massaal gebruikt worden. *Ogoogelbaar* werd door de raad gedefinieerd als 'niet te vinden met behulp van een zoekmachine'.

Google kon zich niet vinden in deze omschrijving, en eiste dat de merknaam er ook in opgenomen zou worden. Een lange mailwisseling volgde tussen advocaten van het Amerikaanse zoektechnologiebedrijf en de Zweedse Taalraad. Uiteindelijk besloot die laatste dat de discussie te veel tijd en inspanning kostte, dus werd het woord volledig van de lijst geschrapt. "Het stelt ons teleur dat Google de taal probeert te controleren", aldus Ann Cederberg, directeur van de Språkråd, op de Zweedse radio.

De actie van Google staat niet op zichzelf. Het bedrijf jaagt al jaren op vermeldingen van Google als soortnaam in plaats van als merknaam.

Protest tegen Duitse sekseneutrale termen

In Duitsland is enige beroering ontstaan over de sekseneutrale termen in de Duitse 'Straßenverkehrs-Ordnung'. Daarin staan de regels voor verkeersdeelnemers – of beter: 'voor wie aan het verkeer deelneemt'. In Duitsland is men verplicht om in overheidsteksten persoonsaanduidingen sekseneutraal weer te geven, wat leidt tot formuleringen als *Verkehrsteilnehmer/Verkehrsteilnehmerinnen*. Om dit te omzeilen is er nu gekozen voor *wer am Verkehr teilnimmt, wer zu Fuß geht*, enzovoort.

En dat is in het verkeerde keelgat geschoten van de taalbewakers van de *Deutsche Sprachwelt*. Ze zijn bang, zo zeggen ze, dat dit soort omslachtige termen tot nog omslachtiger formuleringen van de regels zullen leiden, en dat is dan weer een bedreiging voor de verkeersveiligheid.

Kinderhandschrift niet slordiger geworden

Ondanks het toegenomen gebruik van laptops en computers zijn basisschoolleerlingen niet slordiger gaan schrijven. Dat blijkt uit onderzoek van het Cito. Het instituut liet hiervoor de handschriften van bijna zesduizend kinderen uit groep 5, groep 8 en de eindgroep van het speciaal basisonderwijs analyseren door leraren en objectieve software. De uitkomsten werden vervolgens vergeleken met een soortgelijk onderzoek uit 1999.

Uiteindelijk bleek dat er geen duidelijke verschillen te zien waren in de leesbaarheid of de mate van verzorging van handschriften door de jaren heen. Wel zijn leerlingen uit groep 8 groter en minder hellend gaan schrijven.

Uit het onderzoek kwam verder naar voren dat het handschrift van meisjes vaak veel beter leesbaar is dan dat van jongens. Van de laatste groep had 31% een 'slecht of onvoldoende' leesbaar handschrift, terwijl dat bij meisjes voor 6% gold. Het onderzoek vond plaats in 2009.

Foto: 123rf.com

Kinderen zijn niet minder netjes gaan schrijven.

En verder:

Taaltoets Minister van Sociale Zaken Lodewijk Asscher wil dat de taaltoets die immigranten moeten doen voordat ze naar Nederland komen, aangescherpt wordt. Dat zei hij in een reactie op het bericht dat mensen die het Nederlands onvoldoende beheersen, toch slagen voor de toets.

Mooiste woord *Snoetjeknovveln* ('zoenen', 'vrijen') is op de Dag van de Groninger Toal uitgeroepen tot het mooiste Groningse woord. Ook in 2005 werd *snoetjeknovveln* tot mooiste woord gekozen, door lezers van het *Dagblad van het Noorden*.

Meer informatie: www.onzetaal.nl/tamtam.

Er zijn taalkwesties waarover heel verschillend kan worden gedacht. Taalkundige Frank Jansen behandelt iedere maand zo'n kwestie, en nodigt iedereen uit te reageren.

Moeten leerlingen accentloos Engels leren?

Als Nederlanders Engels spreken, doen ze dat meestal met een duidelijk herkenbaar accent. Is het wenselijk dat het onderwijs meer aandacht gaat besteden aan de kwaliteit van de uitspraak, zodat de leerlingen accentloos Engels leren spreken?

VOORSTANDER

Het is raar dat een accentloze uitspraak niet behoort tot de criteria van het Europees Referentiekader (ERK), waar het onderwijs, ook op havo- en vwo-niveau, naar streeft. Wie een sterk buitenlands accent heeft, is minder verstaanbaar en dus minder begrijpelijk voor zijn echt Engels sprekende gesprekspartners, en communiceert dus minder effectief.

Maar waarschijnlijk is een ander gevolg nog veel belangrijker. Moedertaalsprekers van het Engels pikken ons er meteen uit en nemen ons, zo blijkt uit

onderzoek, bijgevolg minder serieus. Dat zet de Nederlander die vooruit wil in de wereld al dadelijk op achterstand bij sollicitatiegesprekken en zakelijke onderhandelingen. Natuurlijk is het buitengewoon onredelijk van die Engels-sprekenden, maar zeg nu zelf, we schieten toch allemaal zelf ook in de lach als we inspecteur Clouseau in de *Pink Panther*-films Engels horen spreken? Het is dus verstandig om met dit effect rekening te houden. Leerlingen doen dat in ieder geval wel. Zij zouden graag zien dat er meer aan de verbetering van hun uitspraak gedaan wordt. Nu het onderwijs nog.

TEGENSTANDER

Het is terecht dat uitspraak niet bij de ERK-criteria behoort. Aandacht voor correcte uitspraak moet concurreren met andere facetten van taalgebruik, zoals luisteren, lezen en schrijven. Meer uitspraakonderwijs gaat dus altijd ten koste van die andere vaardigheden en het is zeer de vraag of het peil daarvan echt wel wat minder kan.

Maar er is ook een ander probleem als we besluiten meer energie te steken in een vlekkeloze Engelse uitspraak, namelijk de vraag naar welke correcte uitspraak we moeten streven: de Engelse of de Amerikaanse, of misschien een van de andere variëteiten, zoals de Australische of de Indische? Het is niet

voor niets dat er zo veel soorten standaard-Engels zijn. Die variëteiten zijn blijkbaar nuttig. Ze geven informatie – net als de Nederlandse variëteit. Zeg nu zelf, zou u werkelijk het Engels net zo willen uitspreken als koningin Elizabeth? Met onze moeilijke verstaanbaarheid valt het ook wel mee. Dat is vooral iets van de eerste zinnen. Zo gauw de moedertaalsprekende hoorder een beetje aan zijn vreemde gesprekspartner gewend is, kan hij hem uitstekend verstaan, zo blijkt uit een recent verdedigd proefschrift.

Nóg een voordeel van Engels met een accent: het beschermt je tegen Engelsen die al te voortvarend (en dus voor ons moeilijk verstaanbaar) hun moedertaal op je afvuren.

**Wat vindt u ervan?
Moeten leerlingen
accentloos Engels leren?**

Geef voor 21 mei uw mening op onze website: www.onzetaal.nl/homofkuit. Of stuur een briefkaart met 'Leerlingen moeten accentloos Engels leren' of 'Leerlingen hoeven geen accentloos Engels te leren' naar de redactie van *Onze Taal*, Raamweg 1A, 2596 HL Den Haag. In de volgende aflevering de uitslag. ■

Antwoorden Taaltest

(zie pagina 132)

A. Spelling

1. a. goochemerd
2. a. doe-het-zelfpakket
3. a. meniscus
4. a. tortiglioni
5. a. westelijk Afrika

B. Woordenschat

1. c. overduidelijk
2. b. niet-cursief
3. a. met een wig vastzetten
4. b. indianentent

C. Zoek de fouten

1. *filiaalchef, heetgebakerd, kortaangebonden*
2. *hun in de ogen kijken, verwachtte, in geval van calamiteiten, de kastanjes uit het vuur*

D. Extra

Sperzieboon is de algemene naam voor de prinsessenboon. Andere benamingen zijn *herenboon*, *slaboon* en *suikerboon*.

Uitslag vorige stemming

Is het de schuld van taalkundigen dat de schrijfvaardigheid van studenten achteruitgaat? 202 lezers hebben zich over dit probleem gebogen. Een enkeling doet er geen uitspraak over, bijvoorbeeld omdat hij eerst bewezen wil zien dat de taalvaardigheid van de studenten achteruitgaat.

Een meerderheid van de inzenders (158, dat is 79%) vindt dat taalkundigen geen schuld treft. Een aantal van hen is wél van mening dat de rekelijke taalkundigen symptomatisch zijn voor het geringe belang dat aan taalnormen wordt gehecht. Slechts 44 inzenders (21%) menen dat de veronderstelde achteruitgang aan de taalkundigen kan worden toegeschreven.

'InZicht' licht u in over nieuwe boeken, congressen en lezingen in taalkundig Nederland en België. Vermelding in deze rubriek betekent niet dat de redactie ze aanbeveelt. Voor een zo volledig mogelijk beeld hebben wij ook uw hulp nodig. Weet u iets waarvan u denkt dat het in deze rubriek thuishoort, laat het ons dan weten. Verschijningsdata en prijzen onder voorbehoud.

Fries

Het Fries is de moedertaal van zo'n 350.000 Nederlanders. Het kende de grootste bloei tussen 1250 en 1500. Er werd toen overigens ook buiten het huidige Friesland Fries gesproken. Later werd de taal langzaam teruggedrongen door het Nederlands, geografisch gezien maar ook binnen Friesland zelf – een ontwikkeling die tot in de negentiende eeuw voortduurde. Pas in de twintigste eeuw werd het Fries weer belangrijker, en het is nu de tweede officiële taal van Nederland. Tegenwoordig is het de thuistaal van een kleine 60% van de inwoners van Friesland, terwijl nog eens 15-20% de taal verstaat.

In *Fryslân. Land van talen* van de frisisten Reitze Jonkman en Arjen Versloot wordt in vogelvlucht de geschiedenis van het Fries beschreven, van de allereerste vermeldingen in Latijnse teksten tot jonge ontwikkelingen als het 'Frollands', een mengvorm van Fries en Nederlands. Daartussenin gaat het over uiteenlopende onderwerpen als het runenschrift dat ooit door de Friezen gebruikt werd, het Stadsfries, Kneppelfreed, de Friese spelling, de grote overeenkomsten met het Engels, belangrijke schrijvers als Gysbert Japicx en Joost Halbertsma, de wetenschappelijke studie van het Fries – en over belangrijke dialecten als het Bildts, het Amelands en het Stellingwerfs.

Een rode draad in het boek is de verhouding tot het Nederlands en de (overheersende) Nederlanders. Over hoe het verder zal gaan met het Fries doen de auteurs geen uitspraak, behalve dat de Friezen zich onverminderd zullen moeten blijven verzetten: "De strijd tussen de talen gaat gewoon door."

Het boek is mooi verzorgd en rijkelijk geïllustreerd met kaarten en afbeeldingen.

Fryslân. Land van talen. Een geschiedenis is een uitgave van Afûk en kost € 17,50 (ingenaaid, 144 blz.).

ISBN 978 90 6273 926 4

■ TAAL IN EEN NOTENDOP

'Alles wat u altijd al wilde weten over taal...' – dat zou de ondertitel kunnen zijn van het boekje *Taal voor in bed, op het toilet of in bad* van tekstschrijver en taalpubliciste Heidi Aalbrecht. In dit boek gaat het over vragen die

te maken hebben met taal in het algemeen en het Nederlands in het bijzonder. Hoe is taal ontstaan? Wat is het verschil met die-rentaal? Hoe vormen we woorden? Hoe werkt spraak? Hoe oud is het Nederlands? Is Fries een taal? Waarom zijn er spellingregels? Hoe werkt taalverandering? Waarom lenen talen woorden van elkaar? Hoe is het alfabet ontstaan? De antwoorden zijn beknopt en de toon is onderhoudend – zoals dat hoort in een boek dat je in bed, in bad of op het toilet moet lezen.

Taal voor in bed, op het toilet of in bad is een uitgave van BBNB en kost € 9,95 (gebonden, 158 blz.). ISBN 978 90 453 1323 8

■ EIGENTIJDSE FOUTEN

Schrijfhulpen voor scholieren en studenten zijn er in soorten en maten, maar het aardige van *Taalproblemen van nu* is dat dit taal-hulpboek zich in de eerste plaats richt op eigentijdse fouten die vaak door jongeren gemaakt worden, zoals het gebruik van een

verkeerd lidwoord en daarmee samenhangende fouten ('een grote huis', 'het meisje die'), het weglaten van kleine woordjes ('Zij zijn het volledig over eens'), iets te fonetische spelling ('jou boek', 'me vriend'),

of het scheiden van hoofdzin en bijzin ('Fati-ma komt niet. Aangezien ze ziek is.'). Maar behalve deze moderne kwesties worden ook de klassieker behandeld, zoals werkwoordspelling, aaneenschrijfgeregels en hoofdlettergebruik. Bovendien wijdt het boek twee hoofdstukken aan de opbouw en het schrijven van teksten, en bevat het een katern met oefeningen.

Taalproblemen van nu. Uitleg, oefeningen en antwoorden van Simon Burgers is een uitgave van Coutinho en kost € 19,95 (ingenaaid, 119 blz.). ISBN 978 90 469 0336 0

■ VERGETEN WOORDEN

De verdwenen-woordenschat van het Nederlands staat in de belangstelling, blijkbaar, want na de herziene uitgave van Frans Collignons *Het woordenreservaat* (zie 'InZicht' van het vorige nummer) is er nu ook een bewerkte en herziene uitgave van het *Verdwenen-woordenboek* van Van Dale-hoofredacteur Ton den Boon. Maar waar de vergeten woorden Collignon inspireren tot wat

anekdotischer beschouwen, beschrijft Den Boon ze zoals je mag verwachten van een woordenboekredacteur, namelijk in korte lemma's, die bestaan uit een beschrijving – wat is het, waarvoor werd het ge-

bruikt en wanneer is het verdwenen? – en een citaat ter illustratie. Woorden die zo aan bod komen zijn *astrant*, *mainteneren*, *taainagel*, *geitenfuij*, *kuf*, *lors*, *saffiaantje*, *zemelappig* – en naar schatting achthonderd andere woorden.

Verdwenen-woordenboek is een uitgave van De Weideblik en kost € 15,95 (ingenaaid, 163 blz.). ISBN 978 90 77767 45 0

■ NEERLANDISTIEK

Bij de Stichting Neerlandistiek VU in Amsterdam is onlangs het dertigste deel verschenen van *Voortgang. Jaarboek voor de neerlandistiek*. Ook dit deel bevat zoals gebruikelijk "bijdragen over de volle breedte van de Ne-

derlandse taal en cultuur". Het grootste deel van de wetenschappelijke artikelen (die ook voor de leek goed te volgen zijn) gaat over letterkundige onderwerpen, maar

**Wie zijn de andere lezers van *Onze Taal*?
Maandelijks portretteren we er een.**

SAMENSTELLING: REDACTIE ONZE TAAL

Foto: Henk Scholte

er zijn ook bijdragen over de taalkundigen Van Ginneken, Halbertsma en Hanewinkel. De eerste 28 delen van *Voortgang* zijn overigens onverkort beschikbaar via de DBNL: <http://jn.gs/q6>.

Voortgang. Jaarboek voor de neerlandistiek 30 is een uitgave van Stichting Neerlandistiek VU en kost € 25,- excl. porto (gelijmd, 312 blz.). Bestellingen: Stichting Neerlandistiek VU, De Boelelaan 1105, 1081 HV Amsterdam. ISBN 978 90 8880 027 6

EN VERDER

- Van Dale heeft zijn pocketwoordenboeken herzien en uitgebreid. Deze schoolwoordenboeken voor de talen Nederlands, Engels, Frans en Duits zijn nu beter doorzoekbaar, en bevatten meer woorden, betekenissen en definities. Een novum is dat de lidwoorden nu vóór het trefwoord zijn opgenomen. De boeken kosten € 9,95 (Nederlands) of € 10,95 (overige talen).
- *Verbaal judo. Nooit meer met je mond vol tanden* van Hennie de Kler. Handboekje om je communicatietechniek bij verbale aanvallen te verbeteren. Thema, € 19,95 (gelijmd, 100 blz.). ISBN 978 90 5871 660 6
- In *De schrijfbijbel* komen "de beste redacteurs van Nederland" aan het woord over het schrijven van een goed boek en de regels en aanbevelingen die daarbij van pas kunnen komen. Eburon, € 16,95 (gelijmd, 178 blz.). ISBN 978 94 9155 300 4. Bestellingen en meer informatie op Eburon.nl.

AGENDA

- 23 mei, Den Haag. Symposium 'De taal van Couperus'. Lezingen over de taal en stijl van de schrijver Louis Couperus, die 150 jaar geleden werd geboren. Zie www.louiscouperus.nl.

Voor meer evenementen en meer informatie zie www.onzetaal.nl/agenda.

Naam Jos Rietveld.

Woonplaats Groningen.

Geboren 5 december 1958, in Gouda.

Beroep Tekstschrijver/-redacteur, vertaler.

Partner, kinderen Ja, nee.

Opleiding Vwo, een enkele cursus, verder autodidact.

Hobby's/vrije tijd Cryptogrammen oplossen, autorijden, lezen, schrijven, vertalen.

Onze Taal-lid sinds 1990.

Waarom werd u lid? Mijn docent van de SRM-cursus Copywriting attendeerde me erop.

Andere tijdschriften Uitgaven van de Academie voor de Streekgebonden Gastronomie, *Port Culinaire*.

Krant *Dagblad van het Noorden*, *Het Financieel Dagblad*, en op vakantie *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *De Standaard*.

Televisie Arte, BBC, NDR, ZDF.

Radio RTV Noord of OOG (de stadsvander van Groningen).

Boek Elsschot, *Lijmen*, *Het been en Kaas*; Brecht, *Driestuiversopera*; Hildebrand, *Camera Obscura*; Vestdijk, *De koperen tuin*; Raymond Queneau, *Stijloefeningen*.

Website Die van mezelf – al maak ook ik me schuldig aan achterstallig onderhoud.

Wat leest u het eerst in *Onze Taal*? 'Ruggespraak'.

Wat zelden? Columns.

Welke taalonderwerpen boeien u het meest? Homoniemen, het verhaal achter de komma's, tussen de haakjes.

Welke niet zo? Theoretische grammatica.

Favoriete *Onze Taal*-artikel Dat zijn er veel, heel veel – bijvoorbeeld stukken over streektaalen en jargon.

Aantrekkelijkste taaltrend Afko's.

Ergerlijkste taaltrend Afko's.

Verbeterd u iemands taalgebruik weleens? Steeds minder, ik tolereer onwetendheid en onachtzaamheid steeds meer.

Welke taalfout maakt u stiekem bewust tóch? Wordenaanelkaarschrijven als reactie op de 'Engelse ziekte'.

Beste taalgebruiker Geert van Isten-dael.

Als u de baas was over de taal, wat zou u dan het eerst doen?

Taalonderwijs op de basisschool én de pedagogische academies zwaar opkrikken.

Lelijkste woord *Partner*.

Mooiste woord *Doekepoekie*.

Lezer maar geen lid?

Onder onze lezers zijn ook veel méélezers. Misschien bent u zelf wel zo iemand die *Onze Taal* doorgeschoven krijgt van vrienden, familie of collega's. Als dat zo is, dan mist u wel wat. Want als *Onze Taal*-abonnee bent u vanzelf ook lid van het Genootschap Onze Taal, en kunt u dus gebruikmaken van de diensten voor leden, zoals gratis taaladvies en diverse kortingen. Bovendien krijgt u het tijdschrift altijd vers van de pers op de mat. En u steunt er het genootschap mee. Voor de prijs hoeft u het niet te laten, want voor alle diensten en jaarlijks tien kleurrijke, leerzame en leesbare nummers betaalt u slecht € 34,50 per jaar.

AANBIEDING

Word deze maand lid-abonnee voor het jaar 2013 en u ontvangt de rest van de jaargang 2013 (6 nummers, juni t/m december) voor € 19,-.

Aanmelden via www.onzetaal.nl/aanbieding, via administratie@onzetaal.nl, of bel met 070-356 12 20 en verwijst naar deze aanbieding voor meelezers.

Sarin is reukloos, kleurloos en smakeloos – en zeer dodelijk

Trouw

Dichtbij Rotterdam Centrum-Noord

NASA presenteert vanavond de eerste analyses uit het materiaal dat Curiosity in februari uit een Marssteen boorde. Het was voor het eerst dat een robot succesvol in een buitenaardse steen boorde en er een monster uit haalde.

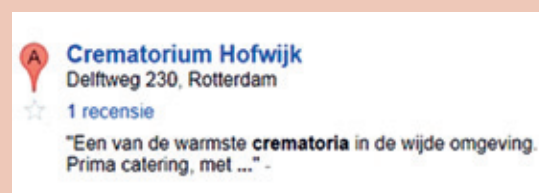
AD

Verhalen over bloeddoping bij duiven zijn zo oud als de weg naar Methusalem.

De Limburger

Ruim jaar extra reistijd door verbreding van A10

Het Parool

Google Maps

Hugo Chavez wordt gebalsemd en tentoongesteld als Lenin

Melding Vandaag de Dag

Waar is het schaap met drie poten als 0,8 m/v directeur voor het CKE?

Vacature Centrum
Kunst Educatie

Job Cohen (...) heeft recentelijk het onderzoek naar het openbaar onderwijs in Rotterdam (B.O.O.R.) geleid en de rellen in Haren.

Flyer CBE-Groep

Foto: Iris Luijten

Bord in Schiedam

Op camerabeelden was te zien dat twee mannen de spullen ongezien meenamen.

AD